HUMBRAVA
August 2012

ÎNMORMÂNTAREA ȘI PARASTASELE CUVENITE

DIN SCRIERILE PĂRINTELUI
NICODIM MĂNDIȚĂ

Se tipărește cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

AGAPIS
2010

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Cărticica de față este alcătuită la cererea multor cititori care și-au exprimat dorința de a avea o lucrare de mici proporții din care să cunoască ce trebuie să facă atunci când moare cineva din familie, care sunt parastasele și soroacele lor și ce însemnătate au toate acestea. Materialul este cules din lucrările Părintelui Nicodim Mândiță, în cea mai mare parte din „Priveghiul Creștinesc", la care nu am mai făcut trimitere și din „Vămile Văzduhului" vol. I. Am păstrat autentic conținutul textului, dar pentru a înlesni pe cititori, a fost nevoie de întocmirea a câteva capitole și de așezarea paragrafelor într-o anumită ordine cronologică de desfășurarea evenimentelor. Am cules câteva paragrafe și din „Învățătura de Credință Ortodoxă" - ediția 1952, și câteva pagini instructive din „Vietile Sfintilor" (luna oct.). Câteva intervenții ale noastre le-am făcut distinct prin abrevierea (n.r.) nota redactiei:

Redacția

Difuzare:
AGAPIS - **București**
Str.Mențiunii nr.7 Sector 2
Cod poștal 022654
Tel. 021.2410673
Fax: 021.2406733

Tipărit la TIPOGRAFIA NEKTARIOS **Botoșani**
www.nektarios.ro • tipografia@nektarios.ro
Tel.: 0733 58 00 00 • Fax: 0231 511 511

ISBN 978-973-9434-44-7

Păcatul și Moartea

1. CE ESTE PĂCATUL? Păcatul este orice fărădelege, nelegiuire, răutate. Păcatul este vrăjmașul cel mai rău și mai cumplit al omului păcătos. Dumnezeu n-a făcut nici păcat, nici moarte în lume. Păcatul a venit în lume prin neascultarea unora din îngerii revoltați împotriva lui Dumnezeu. Mai târziu, după crearea lumii materiale și a primilor oameni, Adam și Eva, păcatul și moartea au venit prin neascultarea acestor protopărinți ai noștri. Păcatul a fost și este cel mai mare rău din lume, e pericol mare, certare, pedeapsă, nerodirea sufletelor, sfărâmare, neputință, întunecare, babilonie, somn rău, despuiere, stricăciune, slutire, ca omul ce doarme, bolește groaznic, ca omul mort.

2. CE ESTE MOARTEA? Moartea este despărțire a sufletului omenesc de trupul omenesc, dezlegarea legăturilor trupești, risipirea stihiilor prin care toate membrele omenești stau în strânsă legătură, nelucrarea organelor și a simțurilor omenești. După moarte sufletul omenesc nu mai este om, deși rămâne nemuritor. Așijderea, trupul omenesc, după moarte nu mai este om, ci un cadavru (Hronograf).

3. CUM AU INTRAT PĂCATUL SI MOARTEA ÎN LUME? Păcatul și moartea au intrat în lume prin zavistia diavolului, prin amăgirea Evei și a lui Adam. *„Printr-un*

om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea; așa că moartea a trecut la toți oamenii, pentru că în acela au greșit toți" (Rom. 5, 12).

4. DE UNDE VINE CUVÂNTUL MOARTE? Cuvântul „moarte" pentru prima oara a ieșit din gura lui Dumnezeu, atunci când i-a dat poruncă lui Adam zicând: *„Din toți pomii din rai poți să mănânci, iar din pomul cunoștinței binelui și a răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit"* (Fac. 2, 16-17).

5. PRIN CÂTE STĂRI TRECE OMUL ÎN EXISTENȚA LUI? Dumnezeu a rânduit ca omul, alcătuit din suflet și trup, să treacă prin trei stări diferite, care toate împreună constituie viața vremelnică și veșnică a fiecăruia din noi, acestea fiind: 1) Viața din sânul mamei. 2) Viața de pe pământ. 3) Viața de dincolo de mormânt.

6. PENTRU CE MOARE OMUL? Omul moare pentru că n-a rămas în ascultarea în care îl așezase Dumnezeu (Fac. 2, 17). Vrând a fi ce nu erau, a fi ca Dumnezeu, s-au semețit, s-au umplut de slava deșartă. (Is. Sir. 10, 12-15). *„Omul* - zice Sf. Vasile cel Mare - *a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, însă păcatul i-a alterat frumusețea chipului, împleticind sufletul în pofte pătimașe"* (Cuv. despre martiri). Prin moarte se întrerupe firul vieții omului pe pământ ca să nu mai păcătuiască.

7. CUM AU MURIT ȘI MOR OAMENII? Oamenii din toate vârstele, sexele și stările, mor astfel: Sufletul sau duhul iese din trup, se desparte de el, pe un timp îndelungat, până la sfârșitul lumii acesteia trecătoare, învierea obștească, până la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos. După ieșirea sufletului, trupul rămâne mort, fără suflare, nemișcat, fără nici-o simțire.

8. DUPĂ IEȘIREA DIN TRUP, CE SE FACE CU SUFLETUL OMULUI? După ieșirea din trup și despărțirea de el, sufletul se duce la cer, sus, merge la Dumnezeu, Care l-a creat foarte bun, frumos și minunat.

9. CE SE FACE CU TRUPUL OMENESC DUPĂ MOARTE? Trupul omenesc după moarte se strică, fiindcă este făcut din materie stricăcioasă, din trupul lui Adam, cel zidit din țărână și al Evei din coasta lui Adam și al perechilor de oameni stricăcioși...

10. DE CE NU SE STRICĂ ȘI SUFLETUL OMENESC DUPĂ MOARTEA OMULUI? Sufletul nu se strică pentru că e creat din suflarea lui Dumnezeu. *„Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie"* (Fac. 2, 7, comp. Eccl. 12, 7).

Pregătirea pentru întâmpinarea morții

1. CUM POATE OMUL SCĂPA DE ÎNGRIJORAREA MORȚII SALE? Omul poate scăpa de îngrijorările ieșirii din viața aceasta prin: Botezul Creștin Ortodox, împlinirea făgăduințelor date la Sf. Botez, Sf. Spovedanie adevărată, Dumnezeiasca Împărtășanie cu Preasfântul Trup și Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul, prin dezbrăcarea de omul vechi și îmbrăcarea cu omul cel nou (Efs. 4, 22-24; Cols. 3, 9-10).

2. CE GRRIJĂ DE CĂPETENIE TREBUIE A AVEA OMUL ÎN VIAȚA SA? Pentru a avea un sfârșit creștinesc, grija de căpetenie a fiecărui creștin dornic de mântuire este: a iubi pe Dumnezeu mai presus de orice... pe aproapele ca pe sine însuși... și pe vrășmași (Mc. 12, 29-33; Mt. 5, 44-48). Biserica în rugăciunile ei, ne îndeamnă să cerem printre altele și acestea: *„Înger de pace... Milă și iertare de păcate... Sfârșit creștinesc vieții noastre, fără patimă, nerușinat și răspuns bun la înfricoșata Judecată a lui Hristos"*.

3. PENTRU CE TRIMITE DUMNEZEU OMULUI SLĂBICIUNI ȘI DURERI ÎNAINTEA MORȚII? Dumnezeu adeseori trimite omului slăbiciuni, dureri, boli grele, ca omul să-și aducă aminte de moarte și să se pregătească creștinește pentru intrarea în viața veșnică.

4. CUM TREBUIE A SE PREGĂTI CREȘTINUL ÎNAINTEA MORȚII SALE? Creștinul, păstor sau păstorit, trebuie a se pregăti de moarte mărturisindu-și păcatele și împărtășindu-se cu Dumnezeiestile Taine. Atunci poate să-și facă și Sfântul Maslu.

5. CARE-I GRIJA ȘI DATORIA CREȘTINILOR DIN JURUL MURIBUNDULUI? Grija de căpetenie a acestora este ca, muribundul să moară grijit: spovedit, Împărtășit, cu lumânare aprinsă în mâini, împăcat cu Dumnezeu, cu semenii săi și cu sine însuși. Creștinul astfel pregătit, își poate aștepta și întâmpina moartea cu mai multă seninătate și curaj. Pregătirea aceasta se numește în popor și „grijanie". Trecerea din această viață trecătoare în cea veșnică, fără această prețioasă pregătire, este ca un întuneric mare ce se lasă peste toți neglijenții, un păcat greu ce cuprinde pe toți cei care au lăsat pe muribund să moară negrijit.

6. CUM TREBUIE A SE PREGĂTI CREȘTINUL AMENINȚAT DE MOARTE NĂPRASNICĂ? Creștinul amenințat de boală grea sau de moarte năprasnică, trebuie să se mărturisească pe cât va putea mai bine, mai amănunțit și mai cu folos și să se împărtășească. De nu i se va putea da Dumnezeiasca Împărtășanie, i se dă Agheasmă Mare și să i se aprindă candelă și lumânare înaintea Sfintelor Icoane.

7. DE CE ESTE ATÂT DE TREBUINCIOASĂ SPOVEDANIA ȘI ÎMPĂRTĂȘIREA PE PRAGUL MORȚII? Pentru că mărturisirea păcatelor, mai mult decât oricând în cursul vieții, aduce celui pe moarte iertarea acestor păcate, liniștirea cugetului, împăcarea cu Dumnezeu și cu semenii pe care îi va fi nedreptățit, urât sau păgubit cu ceva, sau cu care va fi fost certat. Cât privește Sf. Împărtășanie, ea fiind arvuna vieții veșnice și chezășia învierii (Ioan 6, 54), alcătuiește merindea cea mai scumpă și mai de pe urmă, de care nici un creștin nu trebuie lipsit și pe care mortul o ia cu sine pe drumul cel lung al veșniciei. Așa ne povățuiesc Sf. Părinți adunați în Soborul cel dintâi a toată lumea (Niceea, 325), în cel de al 13-lea canon: „Iar pentru cei ce pleacă (din viață), să se păzească și acum legea veche și canonicească, încât dacă pleacă cineva, să nu fie lipsit de merindea cea mai de pe urmă și cea mai trebuincioasă..." (Sf. Grigorc de Nissa, can. 5). Sfântul Trup și Sânge va fi pentru sufletul celui răposat cel mai bun tovarăș, scut și apărător în fața Tronului Judecății (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 362).

8. POATE ȘTI OMUL CÂND VA VENI MOARTEA? Nu poate ști. Numai singur Dumnezeu o știe (Mt. 24, 42; 25, 13). Aceasta o pot afla numai unii din oamenii buni, drepți, plăcuți lui Dumnezeu, luminați, cărora Dumnezeu le descoperă. Ceilalți oameni, înnegriți de felurite păcate, nu pot ști apropierea ceasului morții lor, decât numai prin slăbiciunile și durerile cumplite care-i cuprind înaintea morții lor.

9. PENTRU CE DUMNEZEU NU A LĂSAT, CA OMUL SĂ ȘTIE ZIUA ȘI CEASUL MORȚII LUI? Pentru folosul lui. Mai întâi, pentru că de ar ști omul ziua cea mai de pe urmă a morții sale, apoi s-ar boteza la sfârșitul vieții lui. Al doilea, mulți dacă ar ști că mâine mor, ar face mulțime de răutăți vrăjmașilor lor, ba chiar s-ar desfăta în sângele lor, fiind disperați că nu mai au de viețuit în lume. Așadar, prin acea neștiință, scapă de multe rele. Al treilea, oamenii mult-iubitori de sine, de ar ști când au să moară, s-ar strica de cap îngrijindu-se, tulburându-se și disperându-se. Al patrulea, de ar ști oamenii sfârșitul lor, drepții n-ar avea atâta plată pentru prigoanele, primejdiile și ispitele ce suferă, socotindu-se că știind că n-au să moară atunci, ci mai pe urmă, după ani de zile, pentru aceea nu le este jale de viață, nici de trupurile lor. Astfel: de vor birui primejdiile și nu vor muri, neștiut fiind sfârșitul lor, și dându-se pe sine primejiilor fără să se întristeze, ei se îmbracă strălucit în virtutea cea după Dumnezeu.

Astfel, de pildă: cei trei tineri, pentru aceasta sunt mai lăudați și mai vrednici de mirare, pentru că deși nu știau că vor birui sau că vor stinge para focului cuptorului ars înșeptit și de vor mai fi vii după aceea, nu s-au închinat chipului ridicat de Nahucodonosor (Dan. 3. 16-18).

10. CREȘTINII ÎȘI POT PRELUNGI VIAȚA PRIMEJDUITĂ, PRIN AJUTORUL BISERICII LUI DUMNEZEU? Tuturor ne este cunoscut că Biserica a rânduit și rânduiește creștinilor ca în orice fel de strâmtorări și primejduiri, să ceară ajutorul lui Dumnezeu prin rugăciuni. Biserica are rugăciuni și cereri felurite pe cât sunt de multe feluritele nevoi și primejdii. Ea are rugăciuni ce se zic în timp de boli grele, molipsitoare și de morți năprasnice, în timp de foamete mare și de îngroziri cumplite, în timp de secetă și de multa ploaie, pentru cei ce sunt sub blesteme, pentru cei legați cu jurământ, pentru dezlegări de blestem, rugăciuni la bolnavi care nu pot dormi, dezlegări pentru toate păcatele, rugăciuni la casa care se supără de duhuri rele și la cei bântuiți de rele. Râurile rugăciunilor bisericești care curg de la Altare, ies din malurile lor se revarsă peste câmpiile sufletelor creștine. Străzile, șoselele, drumurile, ținuturile, munții, dealurile, dumbrăvile, toate trebuie să se umple de rugăciunile Bisericii lui Dumnezeu. Aerul pângărit adeseori prin vorbe murdare, cântece curvești și măscăriciuni, trebuie să se curățească prin rugăciuni însoțite de mireasma tămâierilor și a smirnei. Astfel, prin credincioșia și evlavia preoților și a poporului drept-credincios, cei primejduiți de moarte înfricoșată în felurite forme, dobândesc prelungirea vieții lor, ca odinioară Ezechia, împăratul Ierusalimului (4 Împ. 20, 5-6; 18, 5-6).

11. SE DEOSEBEȘTE MOARTEA DREPTULUI DE MOARTEA PĂCĂTOSULUI? Da. Și încă mult, foarte mult. Sfânta Scriptura ne grăiește despre aceasta, zicând: „Sufletele drepților sunt în mâna lui Dumnezeu și chinul nu se va atinge de ele. În ochii celor fără de minte drepții sunt morți cu desăvârșire și ieșirea lor din lume li se pare o mare nefericire și plecarea lor dintre noi un prăpăd, dar ei sunt în pace. Chiar dacă în fața oamenilor ei au îndurat suferințe, nădejdea lor este plină de nemurire. Fiind pedepsiți cu puțin, mare răsplată vor primi, căci Dumnezeu i-a pus la cercare și i-a găsit vrednici de El. Ca pe aur în topitoare așa i-a lămurit și ca o jertfă de ardere întreagă i-a primit. Străluci-vor în ziua răsplătirii și ca niște scântei care se lasă pe miriște așa vor fi. Judeca-vor neamurile și stăpâni vor fi peste popoare. Domnul va împărați întru ei în veci... Nelegiuiții vor fi pedepsiți după cugetul lor viclean, pentru că nu le-a păsat de cel drept, iar de Dumnezeu s-au depărtat“ (Înț. Sol. 3, 1-10).

12. CUM ESTE MOARTEA DREPTULUI? Moartea dreptului e foarte plăcută, senină, frumoasă și fericită. Sufletul dreptului, care cu mila lui Dumnezeu s-a ostenit a-L avea pe El în minte, în cuvânt și în faptă, moartea este bună și plină de bucurii și veselii veșnice, îndată ce s-a despărțit de trup, este primit de îngerii luminați care îl păzesc și-l duc la lumină și fericire. Aceasta-i și firesc, pentru că

sufletele dreptilor se găseau împreună cu Îngerii chiar de când erau aici pe pământ.

13. CUM ESTE MOARTEA PĂCĂTOSULUI? Moartea păcătosului este groaznică, cumplită, înspăimântătoare, pentru că a vieţuit în lumea aceasta trecătoare, ca un vrăjmaş al lui Dumnezeu. „Când sufletul păcătosului părăseşte trupul, -zice Sf. Macarie Alexandrinul - un mare mister se produce. O armată de demoni şi de puteri întunecoase înconjoară pe suflet şi-l duc în domeniul lor. Nu trebuie să ne mirăm de aceasta. Dacă omul, fiind pe pământ, le-a dat ascultare şi s-a făcut sclavul lor, el cade cu atât mai mult în puterea lor, când părăseşte lumea aceasta".

14. CE SE LUCREAZĂ ÎN JURUL OMULUI LA MOARTEA LUI? La despărţirea sufletului omenesc de trupul lui, îngerii cei buni şi cei răi se înfăţişează înaintea sufletului. Vederea îngerilor răi, nemilostivi, cauzează sufletului o tulburare groaznică şi nesfârşită, însă va afla o mare mângâiere la vederea şi prin protecţia îngerilor celor buni. Faptele bune ale omului şi o conştiinţă curată, sunt în acel moment o mare bucurie şi un mare ajutor pentru om. Ascultarea, smerenia, răbdarea şi faptele, servesc de mare sprijin sufletului care urcă spre Domnul, într-o mare bucurie, însoţit de îngerii cei buni. Sufletul pasionat, păcătos, murdar, este îmbrâncit la iad de îngerii cei răi şi nemilostivi, unde va urma să sufere veşnic (Sf. T. Studitul).

Într-o zi doi îngeri se arată Sfântului Macarie Alexandrinul. Unul din îngeri îi zise: „Sufletul unui păcătos, sau al unui drept, este cuprins de spaimă la vederea urâcioşilor, fiorosilor, răilor şi nemilostivilor îngeri. El aude plângerile şi suspinurile celor ce îl înconjoară, dar nu poate rosti o vorbă, nici să scoată un sunet de glas. El e tulburat, cugetând la îndelungatul drum ce are să facă, la noul fel de viaţă ce are să ducă şi la despărţirea sa de trup" (Sf. Macarie Alex.).

„Puterile Dumnezeieşti stau în faţa duhurilor necurate. Îngerii luminaţi înfăţişează cugetările cele bune ale sufletului, pe când acesta, plin de groază, stă în mijlocul îngerilor şi al demonilor, aşteptând îndreptăţirea şi scăparea sa sau osânda şi pierderea sa..." (Chiril al Alex.).

15. CINE ŞI CUM DESPARTE SUFLETUL DE TRUP? Sufletul este despărţit de trup de către moarte sau îngerul morţii. „Cum pot să-ţi spun - povesteşte Cuv. Teodora Sfântului Grigorie - de suferinţa fizică şi simţământul de apăsare ce simt cei ce mor? Starea sufletului în timpul despărţirii sale de corp este asemenea situaţiei oricăruia ce ar cădea gol în mijlocul flăcărilor şi s-ar simţi redus în cenuşă. Când sosi ora morţii mele, duhurile cele rele mă înconjurară din toate părţile. Unele mugeau ca nişte fiare, altele lătrau precum câinii, altele încă urlau ca lupii. Ele urlau fioroase, mă ameninţau, se pregăteau a se arunca asupra mea şi scrâşneau cu dinţii, privindu-mă. Eram nimicită de groază când deodată am

văzut doi îngeri ce stăteau la dreapta patului meu și vederea lor îmi dădea îndrăzneală. Atunci demonii se depărtară puțin de patul meu... .

În fine, veni moartea grozav de urâtă. Ea se asemăna omului, însă nu avea carne și nu se alcătuia decât din oase omenești. Ea a adus cu sine mai multe instrumente de tortură: săbii, săgeți, lănci, seceri, furci, securi, și altele. Sufletul meu a început a tremura de frică. Sfinții Îngeri au zis către moarte: „Fă-ți curând slujba ta și scapă foarte încetișor acest suflet de legăturile trupești, căci nu are o mare povară de păcate". Moartea s-a apropiat de mine, a luat o secure și mi-a tăiat mai întâi picioarele, apoi brațele; apoi, cu ajutorul altor instrumente, ea a slăbit toate mădularele mele și le-a despărțit unele de altele din încheieturi... Am pierdut brațele mele, tot corpul meu era mort și nu puteam să mă mișc, ca și cum ar fi încetat de a mai fi al meu. După aceasta, ea pregăti o băutură într-un vas pe care îl apropie de buzele mele și mă făcu să o beau cu sila. Acea băutură era atât de amară, că sufletul meu nu a putut să o suporte. El s-a înfiorat și s-a aruncat afară din corp, smulgându-se cu sila... Îngerii l-au primit în brațele lor.

Când m-am întors, am văzut trupul meu ce zăcea acolo neînsuflețit și îl priveam ca pe un veșmânt de care m-am dezbrăcat și mă miram foarte mult. Îngerii mă țineau și demonii s-au apropiat de noi, arătând păcatele mele. Îngerii adunau faptele mele cele bune

făcute în viața mea, cu ajutorul lui Dumnezeu, și din mila Lui le-au găsit și se pregăteau să le pună în cumpănă în fața faptelor mele celor rele" (V. Rep. pg. 20-21).

16. CUM SE FACE CÂNTĂRIREA FAPTELOR OMENEȘTI ÎNAINTEA LUI DUMNEZEU? Harul lui Dumnezeu, prin oamenii luminați de El, ne încredințează că, după ultima suflare a omului, faptele lui sunt puse în cumpănă.

a. Dacă partea dreaptă ridică pe cea stângă, sufletul este primit în Rai, în Împărăția Cerurilor, în mijlocul îngerilor.

b. Dacă amândouă părțile cumpenei sunt deopotrivă, atunci firește, mila lui Dumnezeu capătă biruința.

c. Dacă acea cumpănă se pleacă spre stânga, dar nu mult, mila lui Dumnezeu încă plinește lipsa.

d. Când însă faptele rele pleacă prea mult cumpăna spre stânga, judecata cea mai dreaptă rostește hotărârea după păcatele săvârșite (V. Rep. p. 22).

Cum pregătim pe răposat pentru înmormântare?

1. PENTRU CE SE PUNE LUMÂNAREA APRINSĂ ÎN MÂNA MURIBUNDULUI? Lumânarea aprinsă se pune în mâna muribundului pentru a arăta că viața acestui creștin, botezat și îmbrăcat în Hristos, a fost o lumină pentru semenii săi. Că el a urmat cuvântul Domnului: „Voi sunteți lumina lumii... așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă faptele voastre cele bune și să mărească pe Tatăl vostru Care este în ceruri... (Mt. 5, 14-16).

Credincioșii văd în lumânarea aprinsa din mâna luminatului muribund Lumina lui Hristos, care luminează tuturor. Văd lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume, în lumea Împărăției Sale... Văd pe Cel ce a zis și zice pururea în Evanghelia Sa: „Eu sunt lumina lumii. Cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla întru întuneric, ci va avea lumina Vieții" (1 Ioan 1, 2; Ioan 8, 12; 2 Cor. 4, 4-6). Văd lumină din lumina lui Hristos. Lumânarea aceasta ne reamintește de pilda celor cinci fecioare înțelepte, care au întâmpinat pe Mirele lor în miezul nopții luminat (Mt. 25, 1-13).

2. CE ÎNSEMNĂTATE ARE PROSOPUL (PÂNZA ALBĂ) LEGAT LA STREAȘINĂ CASEI? Bucata de pânză albă, legată la streașină casei, înseamnă biruința Domnului nostru Iisus Hristos asupra păcatului, diavolului, morții și a iadului. Aripile sufletului răposatului, în chipul păsărilor zburătoare.

3. PENTRU CE SE TRAG CLOPOTELE DUPĂ TRECEREA LA CELE VEȘNICE? Tragerea clopotelor, după moartea răposatului și la înmormântarea lui, vestește creștinilor că, un membru dintre ei s-a despărțit din mijlocul lor și îi îndeamnă să se roage pentru sufletul lui. În același timp, ele aduc aminte tuturor, că ceasul acesta al morții va veni peste fiecare din noi. Tragerea clopotelor înseamnă trâmbița îngerească, ce are să-i cheme pe toți din morminte, la înfricoșata Judecată Universală. „Nu vă mirați de aceasta, căci vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu... Si vor ieși cei ce au făcut fapte bune întru învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele întru învierea Osândei" (Ioan 5, 28-29).

4. DE CE SE SPALĂ TRUPUL MORTULUI CU APĂ? Trupul mortului se spală peste tot cu apă, după rânduiala creștinilor apostolici (F. Ap. 9, 37) și apoi se șterge. În unele părți se unge cu untdelemn la toate încheieturile, poate în amintirea ungerilor lui de la Botez și Mirungere ca: prooroc, preot și împărat tainic în Hristos. Spălarea trupului răposatului se face spre reamintirea că trupurile drepților vor învia în mărire, după sfârșitul acestei lumi trecătoare (1 Cor. 15, 4-44). Spălarea trupului răposatului înseamnă curăția

sufletească a creștinului, în care sufletul său se va înfățișa înaintea Dreptului Judecător, pentru a fi judecat și răsplătit după faptele sale. „Iată, vin curând și plata Mea este cu Mine, ca să dau fiecăruia după faptele lui" (Apc. 22, 12). Spălarea trupului răposatului se face după pilda Domnului Hristos, al cărui Trup a fost spălat cu apă, zice Sfântul Ioan Gură de Aur. Aceasta mai înseamnă: cinstirea, dragostea rudeniilor către răposat și dorința lor ca trupul lui să fie în curățenie înaintea Domnului.

5. PENTRU CE SE STROPEȘTE TRUPUL RĂPOSATULUI CU AGHEASMĂ? Trupul răposatului se stropește cu agheasmă mică, arătând dorința casnicilor, rudelor, prietenilor și cunoscuților, ca sufletul răposatului să se înfățișeze sfințit la înfricoșata Judecată particulară și universală.

6. DE CE SE ÎNCHID OCHII RĂPOSAȚILOR DUPĂ CE MOR? Ochii răposaților creștini se închid și li se leagă fălcile, arătând că ei dorm un somn, mai lung decât cel obișnuit, până după sfârșitul lumii acesteia trecătoare, până înaintea venirii Dreptului Judecător, Care va judeca toată lumea (Ioan 5, 24-29).

7. CE ÎNSEMNĂTATE ARE UNGEREA RĂPOSATULUI MIREAN CU UNTDELEMN? Ungerea cu untdelemn a încheieturilor trupului răposatului mirean, înseamnă milostivirea pe care o va avea Dreptul Judecător, cel Atotbun și drept, față de el.

8. CE ÎNSEMNĂTATE ARE ÎMBRĂCAREA RĂPOSATULUI CU CĂMAȘĂ CURATĂ? Cămașa curată (de la Sf. Botez, dacă și-a păstrat-o) se îmbracă după pilda Domnului Hristos, Care a fost înfășurat în giulgiu curat, nou. Aceasta înseamnă înnoirea răposaților, după învierea cea de obște.

9. CE ÎNSEAMNĂTATE ARE ÎMBRĂCAREA RĂPOSATULUI CU HAINELE NOI, CURATE? Îmbracarea răposatului cu haine noi și curate, ne reamintește că Mântuitorul, după ce a murit și a fost coborât de pe Cruce, a fost înfășurat cu giulgiu curat, nou, și pus în mormânt. Aceasta mai înseamnă și înnoirea noastră după învierea Mântuitorului.

10. DE CE SE ÎMBRACĂ RĂPOSAȚII ÎN FELURITE HAINE NOI, SPECIFICE RANGULUI, PROFESIEI ȘI MISIUNII CE EI AU ÎNDEPLINIT ÎN ACEASTĂ VIAȚĂ? Răposații îmbrăcați, fiecare după starea și slujba lor, în haine, uniforme și veșminte lumești, militare, bisericești... înseamnă: credința noastră în învierea morților, în judecata particulară și universală, la care, fiecare din noi are să dea seama, dacă și-a împlinit sau nu, chemarea sa pe pământ. Îmbrăcarea trupurilor cu haine noi, curate, închipuie veșmântul cel nou al nestricăciunii cu care vor învia la ziua Judecății (1 Cor. 15, 42-44).

11. CE ÎNSEMNĂTATE ARE AȘEZAREA MÂINILOR RĂPOSATULUI PE PIEPT, ÎN FORMA CRUCII?

Așezarea creștinului pe pat, pe masă, pa catafalc, în sicriu... ne reamintește că el a încetat a mai lucra, că el doarme cu trupul somn veșnic, până la învierea obștească, acoperit cu puterea Sfintei Cruci. Mâinile așezate pe piept în chip de rugăciune, înseamnă că, răposatul îi roagă pe toți, mai întâi să-l ierte, apoi să se roage pentru iertarea păcatelor lui și odihna veșnică.

12. PENTRU CE SCOT PE MORȚI, DIN CASĂ ȘI DIN BISERICĂ, CU PICIOARELE ÎNAINTE? Pentru că natura a dispus ca omul să intre în lumea aceasta cu capul și să iasă cu picioarele.

13. PENTRU CE SE AȘEAZĂ TRUPUL RĂPOSATULUI ÎN SICRIU, ȘI CU FAȚA SPRE RĂSĂRIT? Trupul se așează în sicriu, pentru a fi ocrotit de greutatea pământului, înainte de putrezire. Așijderea pentru că trupul răposatului se află sub acoperământul Celui Preaînalt, se odihnește sub umbra Celui Atotputernic (Ps. 90). Se așează cu fața spre răsărit ca și la Botez, pentru că dinspre răsărit a venit Hristos, Lumina cea adevărată și tot dinspre răsărit va veni El la Judecata viitoare (Mt. 24, 27; I. C. O. pg. 364). Răposatul se mai așează cu fața spre răsărit: acasă, în biserică și în mormânt, pentru că, nemaiputând să se roage lui Dumnezeu cu gura, să se roage lui Dumnezeu măcar cu starea sa.

14. CE ÎNSEAMNĂ PÂNZA ALBĂ, LUNGĂ, CU CARE SE ACOPERĂ TRUPUL RĂPOSATULUI? Trupul acoperit cu pânza albă, lungă, de la creștetul

capului până la tălpile picioarelor, arată că răposatul se află sub acoperământul Bisericii și al Domnului nostru Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul. Aceasta închipuie curățirea sufletească a celui adormit. Dacă pânza e crijma păstrată de la Sf. Botez, închipuie curăția sufletească dobândită prin păstrarea până la moarte a dreptei credințe creștinești, după garanția dată la Sfântul Botez.

15. DE CE SE PUNE CRUCE DE CEARĂ, LEMN, METAL, ÎN MÂINILE RĂPOSATULUI CREȘTIN? Pentru a arăta că el a viețuit creștinește și lui Hristos și-a dat sufletul său... Că „Crucea este păzitoarea a toată lumea. Crucea este podoaba Bisericii. Crucea este stăpânitoarea stăpânitorilor. Crucea este întărirea credincioșilor. Crucea este slava îngerilor și a dracilor rană" (Luminânda zilelor săptămânii miercuri și vineri).

Hristos este nedespărțit de Cruce. Crucea este „Semnul Fiului Omului" (Mt. 24, 30). Crucea este Altar Dumnezeiesc, sfințenie mare. Crucea are în sine mari puteri Dumnezeiești. Varsă peste alesi binecuvântare (Fac. 48), salvează de pierzare (Ieș. 12. 1-29). Zdrobește oștile vrăjmașilor (Ieș. 17, 8-16) și „salvează pe Israeliți de mușcăturile ucigătoare ale văzuților și nevăzuților vrăjmași" (Tropar glas 8 la Sf. Maslu). Crucea este o putere mare a lui Dumnezeu (1Cor. 1, 18-25). Sf. Apostoli și toți Sfinții s-au lăudat în Crucea Domnului (Gal. 6, 14).

Privitor la aceasta, Mântuitorul ne spune: „Cel ce voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia

Crucea sa și să-mi urmeze Mie!" (Mc 8, 34). Aici este vorba, în primul rând, de Crucea din suflet, ca luptă împotriva plăcerilor păcătoase, a păcatelor, ca purtare a necazurilor... dar lupta și necazurile le poartă omul, gândind la Crucea lui Hristos, prin care a biruit El păcatul. La acestea și la multe altele cugetând după dreapta socoteală, noi privim la Crucea lui Hristos, la datoria de a purta în suflet, de a fi cu recunoștință față de El și de a lupta contra patimilor și a păcatelor. Crucea lui Hristos a fost, este și va fi pururea, scut și armă împotriva îngerilor răi, necurați, nemilostivi, care caută să ia sufletele morților. Crucea de pe pieptul răposatului înseamnă steagul de biruință sub care a viețuit el și în speranța căruia se va odihni (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 122-123).

16. CE ÎNSEAMNĂ TOIAGUL DIN CEARĂ DE ALBINE? Toiagul sau lumânarea din ceară curată de albine, supranumit și toiagul călătorului, preînchipuie sprijinul și lumina neînserată pentru sufletul răposatului în vremea călătoriei, adică a trecerii lui din moarte la viață și de pe pământ la cer. Toiagul se aduce de la Biserică acasă, a treia zi se dă de pomană cu colac.

17. CE ÎNSEAMNĂ SFÂNTA ICOANĂ DE PE PIEPTUL RĂPOSAȚILOR? Icoana sfântă de pe pieptul celui adormit înseamnă dreapta credință sau ortodoxia sa. Icoana cu praznice împărătești, (Învierea Domnului ș. a.) ne grăiește tainic că creștinul își dă

duhul lui Hristos, Căruia i se încredințează. Icoana cu chipul patronului său, înseamnă că acesta luminat, din înălțime îl va apăra și îi va fi mijlocitor înaintea Domnului Dumnezeu. Crucea (dacă i se pune pe piept), înseamnă arma asupra diavolului, steagul de biruință sub care a viețuit și în speranța căruia va odihni în pace.

18. CE ÎNSEAMNĂ CUNUNA RĂPOSATULUI? Cununa aceasta înseamnă vrednicia în lupta cea bună, cu care în toată viața s-a luptat cu duhurile rele, cu păcatul, cu lumea ce zace în cele rele. A murit cu speranța că va primi cununa cerească, după milostivirea lui Dumnezeu și mijlocirea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, a Sfântului Ioan Botezătorul și a tuturor Sfinților. Răposatul creștin drept-credincios, încununat, ne șoptește tainic, lin, cu Sf. Ap. Pavel: „Lupta cea buna am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit. De acum mi s-a gătit mie cununa dreptății, care îmi va da mie. Domnul, Judecătorul cel Drept, în ziua aceea și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea Lui" (2 Tim. 4, 7-8; s. a.).

19. OARE SE POATE ACOPERI CU PĂLĂRIE SAU CU CĂCIULĂ CAPUL MORTULUI CÂND ÎL DĂ ÎN GROAPĂ? Nu. Fiindcă răposatul are pe piept icoana Domnului Hristos, pe corp rugăciunea de dezlegare și pe cap cununa cu care va sta înaintea Domnului. Acelea să le dea de pomană unui lipsit, pentru sufletul răposatului.

20. CE ÎNSEMNĂTATE AU VERDEAȚA ȘI FLORILE LA MORT? Verdeața și florile aduse și puse

împrejurul mortului ne grăiesc tainic că, deși moartea este fioroasă, îngrozitoare și foarte neplăcută, totuși ea este calea către viața veșnică și pururea nevestejită. În viața veșnică pururea este viață plăcută, dezvoltare minunată, activitate măiestrită și bucurii însufletite la vederea Feței lui Dumnezeu.

21. CE ÎNSEMNĂTATE ARE OGLINDA ACOPERITĂ CU BASMA ÎN TOT TIMPUL CÂND MORTUL ESTE ÎN CASA? Oglinda acoperită cu basma sau pânză subțire, înseamnă: întristarea, tânguirea, plângerea celor vii, care de scârbă nu doresc să se privească în oglindă. Ei, cu toții, își întorc privirile către cel răposat.

22. UNDE MERGE SUFLETUL DUPĂ DESPĂRȚIREA LUI DE TRUP? După ce taina morții se săvârșește, duhul (sufletul) omenesc se desparte de trup. Timp de două zile, sufletul locuiește încă pe pământ. El umblă împreună cu îngerii împrejurul casei sale, prin acele locuri unde avea obiceiul să grăiască cele bune, să susțină adevărul și să facă fapte bune. El petrece pe lângă casa unde s-a despărțit de trup, și pe lângă sicriu, unde odihnește trupul lui. Apoi, după chemarea Mântuitorului, care a înviat a treia zi după moarte, tot sufletul trebuie să urce sus la cer, spre închinare înaintea Domnului, Dumnezeului întregului univers. A treia zi după moarte, trupul mortului este prohodit și înmormântat. În același timp, când trupul este coborât în mormânt și se acoperă cu pământ, sufletul se urcă la cer.

23. SUFLETUL OMENESC DUPĂ MOARTE SUFERĂ VREO SCHIMBARE? Sufletul după trecerea în veșnicie nu suferă nici o schimbare, decât numai de situație și de loc, el nu mai este pe pământ. Însă spiritul său și capacitățile sale sunt aceleași ca și când era pe pământ. Ceea ce el iubea pe această lume, iubește și dincolo de mormânt. El iubește pe ai săi ca și mai înainte și este însuflețit de o arzătoare iubire pentru Domnul. Deci dacă astfel se prezintă situația, este oare cu putință ca cei vii să nu poată iubi pe cei ce au trecut la viața veșnică? Se poate oare proba de cineva că porunca iubirii nu se întinde decât asupra celor vii și se sfârșește odată cu viața pământească? Cei ce vor voi să o demonstreze, vor dovedi prin aceasta că nu recunosc nici existența lui Dumnezeu, nici existenta sufletului și a vieții viitoare. Fără iubire ce este viața de dincolo de mormânt? Cei vii, numai dacă au în ei duhul lui Hristos, sunt datori a iubi pe răposați, neputând lucra contrar naturii lor. Aceasta e o datorie sacră, o putere a credinței ortodoxe, căci credem în nemurirea sufletului și în viața viitoare, în care crede toată omenirea. Cum să se explice indiferența unor persoane către cei trecuți la Domnul ca și către niște ființe ce nu mai există? Necredincioase și cu inimile împietrite sunt asemenea suflete. Dacă credința în Hristos ne poruncește să iubim până și pe vrăjmașii noștri, cum putem noi a fi indiferenți către răposații noștri, care ne-au iubit și ne iubesc încă?

24. ÎN SPAȚIUL DINTRE CER ȘI PĂMÂNT, EXISTĂ OARE TRIBUNALE SAU VĂMI ALE VĂZDUHULUI? Pământul și cerurile sunt despărțite printr-un spațiu foarte mare, nesfârșit. Acesta desparte Biserica Triumfătoare de Biserica Luptătoare. Spațiul acesta se numește aer. În acest spațiu sunt așezate tribunalele văzduhului, unde sunt cercetate sufletele drepților și liberate către Împărăția Luminii, iar sufletele păcătoșilor sunt oprite și aruncate în adâncul iadului. Acest spațiu este plin de îngeri căzuți, a căror activitate constă în a întoarce pe om de la mântuirea sa și făcând din om instrumentul răutății lor. Ei lucrează asupra activității interioare și exterioare a sufletului nostru încercând a-l face să participe la căderea lor. „Ca un leu, răcnind umblă, căutând pe cine să înghită" (1 Petru 5, 8), așa a zis Apostolul Petru, vorbind despre demoni. Deci unde au găsit ei refugiu? După cartea lui Iov, noi vedem lămurit, că locuința lor este în văzduhuri (aer) iar Apostolul Pavel îi numește „duhurile răutății".

Tot spațiul ce desparte pământul de Ceruri este divizat în douăzeci și patru de părți sau tribunale și sufletul trecând pe acolo este acuzat de păcatele sale de către demoni. Fiecare tribunal sau fiecare vamă, după cum Sfinții Părinți le numesc în scrierile lor (în timp ce duhurile rele sunt numite acolo vameși), corespunde cu oarecare grup de păcate. Spiritele cele rele acuză pe suflet nu numai de păcatele de care este el vinovat, ci

încă și de cele ce n-a comis, după mărturisirea Sfântului Ioan Lestvithnic.

25. CE SE FACE CU SUFLETUL RĂPOSATULUI A TREIA ZI, A NOUA ZI ȘI LA PATRUZECI DE ZILE? Cunoscând starea sufletelor după moarte, trecerea vămilor și înfățișarea înaintea lui Dumnezeu, Biserica și rudele, vrând al ajuta pe cel răposat, roagă pe Domnul de a ierta sufletului păcatele sale și de a-i înlesni trecerea vămilor văzduhului. Iertarea păcatelor constituie învierea sufletului pentru o viață de fericire eternă. Așadar, luând de model pe Domnul nostru Iisus Hristos, înviat din morți, a treia zi se fac rugăciuni pentru cel răposat, pentru ca și el să învieze pentru viață veșnică și biruitor alături de Mântuitorul Iisus Hristos. După ce sufletul s-a închinat Domnului, el este dus prin deosebite lăcașuri ale Sfinților, pentru a privi frumusețile Raiului. Această vizitare a locuințelor cerești ține șase zile. Sufletul admiră și slăvește pe Dumnezeu, Creatorul totului. În această contemplație el uită cu totul scârbele ce a avut în trup; dar cu toate acestea, dacă el este împovărat de păcate, se întristează și își impută că și-a petrecut viața în negrijă și că n-a ascultat pe Dumnezeu și poruncile Sale.

Isprăvind vizitarea Raiului, a noua zi (după despărțirea sa de trup), sufletul se urcă din nou spre Dumnezeu spre a i se închina. De aceea Biserica are rațiunea de a face a noua zi, rugăciuni pentru morți.

Cunoscând starea sufletului răposatului a noua zi după moarte, când are loc a doua închinare, Biserica și rudele roagă pe Dumnezeu de a pune sufletul răposatului în numărul celor nouă cete de îngeri.

După a doua închinare, Domnul poruncește ca iadul să fie arătat sufletului. El vede atunci suferințele păcătoșilor, aude plângerile, gemetele și scrâșnirea dinților. Timp de treizeci de zile sufletul vizitează toate părțile iadului și tremură ca să nu fie condamnat să locuiască acolo veșnic, în fine, a patruzecea zi, după despărțirea sa de corp, sufletul se urcă pentru a treia oară să se închine Creatorului.

Atunci, în a patruzecea zi după moarte, Judecătorul Etern hotărăște locuința ce i se cuvine sufletului, după faptele sale, după viața sa pământească. Astfel, judecata particulară a sufletului are loc la patruzecea zi după moarte, și iată, pentru ce Biserica se roagă pentru morți în acea zi. Deci ziua a patruzecea după moarte este ziua decisivă pentru soarta sufletului în viața viitoare. Judecata particulară a lui Hristos, determină starea sufletului numai până în ziua Judecății de pe urmă, Judecata generală.

Această stare a sufletului, corespunzând cu viața sa de pe pământ, nu este situația sa definitivă pentru veșnicie ci este supusă la schimbare. Domnul nostru Iisus Hristos a patruzecea zi după învierea Sa a înălțat natura omenească, din care a binevoit a se întrupa, punând-o pe Tronul Dumnezeirii Sale, la Dreapta

Părintelui. Așadar, după Dumnezeiescul Său exemplu, răposații, în a patruzecea zi după moartea lor intră definitiv în situația ce se cuvine valorii lor morale, după exemplul Domnului, Care după ce a terminat lucrarea mântuirii noastre, prin viața și moartea Sa, încununâ lucrarea Sa, prin înălțarea Sa a patruzecea zi după moarte. Sufletul răposaților, terminând cursul existenței lor pământești, primesc a patruzecea zi pedeapsă sau recompensă, după faptele lor... (Cuv. asupra rug. p. morți de Arh i m. Theodor).

Aceste paralele între diferitele situații ale Mântuitorului și starea sufletelor răposaților, sunt recunoscute de Sfânta Scriptură (Evr. 10, 27, 28). Astfel, voi, care plângeți un răposat iubit, înălțați sufletul vostru și inima voastră către Dătătorul vieții în a patruzecea zi, conform Învierii Sale, căci El a intrat în însuși Cerul, ca să se arate acum fetei lui Dumnezeu, pentru noi (Evr. 10, 24).

Oare Părintele Său va refuza să asculte rugăciunea Sa, văzând pe Fiul Său mult iubit, care s-a acoperit pentru noi cu rănile Crucii? Așadar, să punem inima noastră și credința noastră în iubirea Mântuitorului, care chiar întru Slava Sa fiind, este neîncetat ocupat de veșnica noastră mântuire, de mântuirea ta și de cea a răposatului ce îți este scump. Roagă-L deci, pe Dânsul, ca prin Harul Său să vindece rănile sufletului celui răposat, să-i împlinească ceea ce-i lipsește, să-i ierte păcatele sale, să-l curăță, și să-l pună în numărul fericiților. Credința și rugăciunile tale, unite cu rugăciunile

Bisericii, vor fi de un puternic ajutor pentru răposatul tău în ziua Judecății lui Hristos, așteptând Judecata cea de pe urmă. Cunoscând starea sufletului în viața de dincolo de mormânt în perioada ce corespunde cu ziua a patruzecea de după moarte, zi în care Judecata, deși nu e hotărâtă definitiv, care decide de fericirea sau de suferințele răposatului, este rostită. Biserica și rudele se grăbesc din nou a veni în ajutorul său. Se serbează în acea zi serviciul funerar sau parastasul, pentru a ruga pe Dumnezeu în favoarea răposatului.

Zilele aniversare ale morților, sărbătorile Sfinților și zilele de naștere ale răposaților, rămân totdeauna date memoriale pentru adevărații creștini. Voind a arăta că moartea nu a rupt legătura și relația spirituală între morți și vii, aceștia recitesc rugăciunile morților și se roagă pentru ei Aceluia întru care este mântuirea noastră și viața noastră; ei roagă pe Acela ce a zis despre Sine însuși: „Eu sunt viața!" Să ne rugăm și să credem cu tărie în făgăduința Sa de a asculta pe cei ce se roagă. „Credeți și vi se va da, căci nu voiesc moartea păcătosului, pentru care am suferit și mi-am vărsat sângele și căruia dau acum viața veșnică; credeți numai" (V. Rep. pg. 27-29).

Privegherea lângă trupul răposatului!

1. CE ESTE PRIVEGHIUL CREȘTINESC? Priveghiul creștinesc este o împreună-petrecere sau priveghere a rudelor, prietenilor și cunoscuților răposatului, pe lângă trupul său neînsuflețit, pe parcursul zilelor și nopților pe care el le petrece în casă până la înmormântare, unde se rostesc rugăciuni și se citesc Sfintele Scripturi, Viețile Sfinților și alte cărți folositoare de suflet, care luminează pe asistenți, îi trage la sentimente mai creștinești și îi îmbogățește în toate cele bune.

În vechime, după răposarea unui creștin se adunau credincioșii în casa lui. Acolo săvârșeau rugăciuni sub conducerea unui Preot sau Diacon. Rugăciunile acelea durau și peste noapte. De aici își trage numirea de priveghi sau priveghere la morți. După vechea datină, la casa răposatului Preotul citește Sfânta Evanghelie și Stâlpii; cântărețul citește Apostolul; paraclisierul citește Psaltirea. În lipsa acestora se aleg și citesc dintre credincioșii care-s mai în etate, mai cinstiți, evlavioși, care citesc mai clar, cărți sfinte, alese, bune, pentru a folosi și lumina cât se poate mai mult pe ascultători. Deasemenea aceștia pot să citească și Psaltirea.

2. CÂND SE POATE CONSIDERA PRIVEGHIUL PĂGÂNESC? Priveghiul se poate considera păgânesc,

atunci când se aduc lăutari care cântă, iar cei prezenți, și mai cu seamă tinerii joacă, atunci când se fac glume care să stârnească râsul celor prezenți, atunci când se împlinesc și se respectă anumite datini și obiceiuri superstițioase și păgânești, atunci când se mănâncă mult și se bea până la îmbătare, când se rostesc vorbe deșarte, când se aduc bocitoare care joacă teatru, sau atunci când rudele răposatului îl bocesc cu disperare, asemenea necredincioșilor care nu au nici o nădejde de viață veșnică.

3. CE ÎNSEMNĂTATE ARE CITIREA SFINTEI EVANGHELII, A APOSTOLULUI, A PSALTIRII? Citirea Sfintei Evanghelii și a Apostolului, înseamnă cuvintele lui Hristos, care deschid perdeaua ce acoperă soarta morților de vederea semenilor. Acestea ne poruncesc a nu mai jeli morții, nici a ne întrista de ei peste măsură, cum fac necredincioșii (1 Tes. 4. 13). Citirea Sfintei Evanghelii, a Apostolului și a Psaltirii, s-a făcut și se face, pentru ușurarea de păcate a răposatului și odihna lui veșnică. A treia zi după ieșirea din trup, se slujește Dumnezeiasca Liturghie, pentru ușurarea, mântuirea și odihna răposatului. Cei ce sunt cu stare mai bună, fac în șir patruzeci de Sfinte Liturghii.

4. CE ESTE SFÂNTA LITURGHIE? Sfânta Liturghie este partea cea mai însemnată a tuturor slujbelor sfinte, din Biserica lui Dumnezeu. Aceasta e o lucrare superioară, Dumnezeiască. Lucrarea aceasta Divină se face întru pomenirea Domnului Dumnezeului

și Mântuitorului nostru, Iisus Hristos, Care S-a adus pe Sine Jertfă vie, pentru mântuirea noastră. Ea se face de către Preoți în Sf. Altar din Sf. Biserică, la mare nevoie se face și în afară de Sf. Altar.

5. CE ÎNSEMNĂTATE ARE SFÂNTA LITURGHIE PENTRU RĂPOSAȚI? Sfânta Liturghie este cea mai prețioasă Jertfă din cer și de pe pământ pentru milostivirea lui Dumnezeu, ușurarea și iertarea păcatelor celor răposați.

Drumul răposatului de acasă până la Sfânta Biserică

1. CE SE FACE CU TRUPUL RĂPOSATULUI A TREIA ZI DE LA MOARTEA LUI? După ce s-au împlinit cele trei zile, în care timp răposatul mai petrece în mijlocul rudelor, prietenilor și cunoscuților săi din viața aceasta, el este pregătit pentru a fi condus pe ultimul său drum, spre Sf. Biserică și de acolo spre cimitir, pentru a fi înmormântat.

2. DE CE SE ȚINE RĂPOSATUL TREI ZILE? Răposatul se ține de regulă neîngropat trei zile, în situații deosebite și mai mult, sau mai puțin, pentru mai multe motive: Pentru a fi timp să se facă pregătirile

necesare înmormântării; pentru ca despărțirea să nu se facă dureros și violent, și mai cu seamă pentru ca, în acest timp să se poată constata că moartea a fost adevărată și nu aparentă sau clinică.

3. CE SLUJBĂ SE FACE LA CASA MORTULUI? Îndată după moarte sau înainte de înmormântare, Preotul săvârșește la casa mortului panihida sau panahida. Numele acestei ierurgii vine din grecește, și însemnează priveghere sau slujbă de toată noaptea, deoarece panihida înlocuiește priveghiile, adică rugăciunile din timpul nopții, care se făceau odinioară în biserici, la ajunul praznicelor mari, sau în case, la căpătâiul celor morți.

Această slujbă e o prescurtare a slujbei înmormântării, fiind alcătuită din rugăciunile începătoare obișnuite, troparele de la începutul slujbei înmormântării, rugăciunea „Dumnezeul duhurilor și a tot trupul..." în care ne rugăm pentru iertarea și odihna celor răposați, apoi veșnica pomenire" (înv. cred. on. u. 1982. pg. 365).

4. CUM SE DESFĂȘOARĂ CORTEGIUL FUNERAR, DE LA CASA RĂPOSATULUI LA SFÂNTA BISERICĂ? Cortegiul funerar se formează și pornește spre Sf. Biserică, astfel: Mai întâi pornește creștinul care duce Sf. Cruce. După Sf. Cruce merg purtătorii felinarelor. După felinare merg cei ce duc steagurile bisericești, între steagurile bisericești se duce coliva, apoi pomenile și pomul. După toate acestea urmează Preoții și cântăreții, apoi trupul răposatului, și după el rudele și cunoscuții.

Preoții, care aici pe pământ sunt conducătorii celor vii în învățătura credinței și împlinirea faptelor bune, după moarte merg înaintea sicriului, cerând de la Dumnezeu iertarea păcatelor celui trecut la cele veșnice și odihna veșnică. Ceilalți credincioși merg după sicriu, rugându-se pentru ușurarea păcatelor și odihna lui veșnică.

Lumânările aprinse din mâinile clerului și poporului binecredincios, sunt simbolul credinței luminate semn de bucurie că cel adormit și-a împlinit lupta cea bună. A luptat și a biruit. A făcut ce a putut pentru slava lui Dumnezeu, binele obștesc, mântuirea lui și a poporului.

5. CE FAC PREOȚII DUPĂ SCOATEREA MORTULUI DIN CASĂ? După scoaterea din casă rostesc o ectenie și tămâiază de jur-împrejur Sfânta Cruce, steagurile Bisericii, clerul și poporul. Tămâierea aceasta multă de la scoaterea răposatului din casă și în anumite locuri unde se fac ectenii, servește, pe lângă faptul de a birui duhoarea putrejunii și ca simbol al rugăciunilor, care se înalță la Dumnezeu. Aceasta ne-o adeverește și Sf. Ap. și Evanghelist Ioan zicând: „Alt înger a venit și a stătut la jertfelnic având cădelniță de aur. Acestui înger luminat i s-a dat tămâie multă cu rugăciunile tuturor sfinților, (creștinilor) peste Jertfelnicul (altarul) de aur, care este înaintea Tronului Dumnezeirii. Fumul cu mireasma tămâiei, dimpreună cu rugăciunile Sfinților (creștinilor) s-a ridicat din mâna îngerului înaintea lui Dumnezeu" (Ape. 8, 34).

6. CUM ESTE CONDUS RĂPOSATUL SPRE SF. BISERICĂ? În drum spre Sf. Biserică este condus cu pas domol, cântându-i-se cu glas duios cântarea Trisaghion (Sfinte Dumnezeule...). Ajungând aici, sicriul se transportă cu o năsălie în Sf. Biserică și este așezat pe o masă, în mijlocul naosului. După aceasta se începe prohodirea, sau slujba înmormântării. Dacă rudele vor și se are în vedere lucrul acesta, mai înainte de prohodire se poate sluji Sf. Liturghie, care folosește foarte mult, atât pe cel trecut la cele veșnice, cât și pe rudele care se străduiesc să se oficieze această Slujbă Dumnezeiască.

7. CE ÎNSEMNĂTATE ARE SFÂNTA CRUCE PURTATĂ ÎN FAȚĂ? Crucea purtată în fruntea cortegiului ne reamintește de Sfânta Cruce pe care Mântuitorul a purtat-o în spate pe drumul Golgotei, și pe care S-a răstignit pentru mântuirea noastră. Deasemenea ne mai amintește că răposatul în viața lui a fost pecetluit cu Semnul Crucii și pe parcusul vieții acesteia a fost și el un purtător al Crucii lui Hristos, al crucii spirituale, nădăjduind astfel să aibă și el parte de învierea cea împreună cu Hristos.

8. CE ÎNSEMNĂTATE SIMBOLICĂ AU FELINARELE? Felinarele simbolizează pe Hristos, Lumina universală a lumii, Care luminează tuturor și pe Sfinții lui Hristos, purtătorii de lumină. Lumina acestor felinare ne mai amintește de coborârea în iad a Mântuitorului Hristos, care a izbăvit sufletele drepților

din temnițele întunecoase ale iadului, de lumina lumânărilor cu care primii creștini luminau bezna de nepătruns a catacombelor și că răposatul în această viață a fost lumină pentru semenii săi.

9. CE ÎNSEMNĂTATE AU STEAGURILE BISERICEȘTI? Steagurile bisericești ne reamintesc că noi murim cu speranța în Preaslăvita înviere a Domnului nostru Iisus Hristos, a Maicii Sale Preacurate, a Sfinților și a tuturor oamenilor.

10. CE ESTE COLIVA ȘI CE ÎNSEMNĂTATE ARE? Coliva este o ofrandă făcută din grâu fiert, îndulcit cu miere sau cu zahăr, și amestecat cu nucă și diferite mirodenii. Ea simbolizează nemurirea sufletelor răposaților noștri și a noastră, după trecerea din această viață, după cum ne încredințează însuși Domnul nostru Iisus Hristos, zicând: „Amin. Amin. zic vouă: grăuntele de grâu, căzut pe pământ, de nu va muri, rămâne singur; iar de va muri multă roadă aduce" (Ioan 12, 24). Boabele de grâu îndulcite cu zahăr sau cu miere, înseamnă credința și nădejdea că sufletul celui ce a murit v-a avea o viață dulce și plăcută dincolo de mormânt. Zahărul și mierea întrebuințate în colivă, va să zică în general că, pentru toți creștinii ortodocși și pioși, v-a sosi, în fine, un timp de dulceață și fericire. Astfel, coliva este expresia vizibilă a credinței viilor în nemurirea răposaților, în învierea lor și viața lor de fericire veșnică ce o vor obține prin inter-

medierea lui Iisus Hristos, care a acordat tuturor credincioșilor Săi, învierea și viața veșnică.

11. CE ÎNSEMNĂTATE ARE POMUL RĂPOSATULUI? Pomul cu felurite bunătăți atârnate în el, înseamnă Paradisul din care au fost scoși protopărinții noștri: Adam și Eva; dar în care va petrece acum sufletul răposatului, ori de nu a putut ajunge în el, cerem milă de la Dumnezeu ca să-i ușureze sufletul de păcate și să-l așeze acolo. Pomul acesta mai înseamnă și Pomul cunoștinței binelui și răului, din care au mâncat Adam și Eva, contra poruncii dumnezeiești căreia a urmat moartea, împreună cu tot neamul omenesc, de care e cuprins și răposatul, însă numai pentru un timp limitat, scurt; deoarece Iisus Hristos, prin moartea Sa, a biruit moartea și ne-a dăruit Raiul.

12. CE ÎNSEMNĂTATE AU LUMÂNĂRILE APRINSE LA CAPUL RĂPOSATULUI? Aceste lumânări aprinse simbolizează: dreapta credință într-un singur Dumnezeu. Cele trei lumânări de la capul răposatului înseamnă: Dumnezeu Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Cele patru lumânări, în cele patru părți ale sicriului, înseamnă cele patru Evanghelii care luminează lumea în cele patru părți ale pământului, cele patru virtuți cardinale: înțelepciunea, dreptatea, cumpătarea și bărbăția.

Lumânările aprinse din sfeșnicul cel mare înseamnă pe Domnul Dumnezeu Iisus Hristos cu Sfinții Săi, Lumina lumii, care luminează pe tot omul venit în

lume. Lumânările aprinse mai înseamnă lumina credinței noastre creștinești, rugăciunile noastre fierbinți și dorința aprinsă ca sufletul răposatului să petreacă înaintea feței lui Dumnezeu în bine și fericire veșnică.

13. CE ÎNSEMNĂTATE AU PROSOAPELE SAU BATISTELE CU LUMÂNĂRI APRINSE DATE PREOȚILOR, DIACONILOR ȘI POPORULUI? Prosoapele sau batistele albe ce se împart, înseamnă mahrama pusă pe capul Mântuitorului, iar cele de la steagurile bisericești (prapuri) înseamnă dumnezeiescul Semn al biruinței lui Hristos (în chipul steagului) asupra păcatului, morții și a diavolului (Ioan 3, 16; Lc. 15; Rom. 5, 12, 18-19).

14. CE ÎNSEMNĂTATE AU AȘTERNUTURILE, LĂICERELE, PROSOAPELE SAU BUCĂȚILE DE PÂNZĂ ALBĂ CE SE DAU DE POMANĂ, CÂND FAC PREOȚII ECTENIILE? Toate acestea se împart în acest timp ca milostenie pentru răposat, cu dorința de a fi ajutat în a depăși feluritele piedici satanice pe care diavolul le pune în calea sa la trecerea prin Vămile Văzduhului. Ca orice milostenie acestea trebuie să se împartă celor săraci, iar pentru a evita unele cârtiri, supărări și neorânduieli, aceasta să se facă, pe cât e posibil, tăinuit, pentru a nu păgubi pe răposat și pe noi cei ce facem acestea (Mt. 6,14; Lc. 14,12-14).

15. PENTRU CE SE FACE TĂMÂIEREA? Tămâierea se face în amintirea înfășurării Trupului

Domnului Hristos în giulgiu curat cu miresme și punerea în mormânt (Ioan 19, 39-40); cu dorința, ca sufletul celui adormit să fi bineplăcut lui Dumnezeu, ca mireasma tămâiei care se aduce înaintea Lui.

16. CE ÎNSEMNEAZĂ ECTENIILE FĂCUTE PE DRUM? Ecteniile făcute pe drum, de acasă până la Sf. Biserică și apoi până la groapă, însemnează cele 24 de tribunale sau vămi prin care trebuie să treacă și să fie cercetat cu amănuntime sufletul, a treia zi după moarte, când merge să se închine înaintea Domnului nostru Iisus Hristos. De-asemenea ne mai amintesc de îngrijorarea de care este cuprins răposatul pe tot parcursul celor 40 de zile, când este judecat și așezat provizoriu până la Judecata Universală. Ecteniile se fac pentru ușurarea trecerii sufletului de aici la viața veșnică.

17. CE ÎNSEMNĂTATE ARE COLACUL CEL MARE? Colacul făcut din făină de grâu, curată, împletit în diferite feluri, se aseamănă cununei de spini a Mântuitorului Hristos. El înseamnă dorința ce o avem, ca răposatul să primească cununa cerească. Colacul acesta mai înseamnă și viața cea veșnică, pentru că prin forma sa circulară, nu are nici început nici sfârșit, ca și viața cea veșnică.

18. CE ÎNSEMNEAZĂ CEI NOUĂ COLĂCEI ȘI CELE TREI LUMÂNĂRI APRINSE? Rânduiala aceasta, de a face nouă colaci mai mici, care sunt aduși la Sfânta Biserică și puși pe masă împreună cu celelalte prinoase,

însoțiți de trei lumânări aprinse, ne arată dorința ce și-o exprimă prin aceasta rudele, ca Domnul să-l numere pe răposatul lor iubit, împreună cu cele nouă cete îngerești, care laudă pururea în ceruri pe Dumnezeu cel în Treime închinat: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

Slujba înmormântării sau prohodirea

1. DE CE TRUPUL MORTULUI E ADUS LA BISERICĂ, ÎNAINTE DE A FI ÎNMORMÂNTAT ȘI AICI I SE FACE SLUJBA ÎNMORMÂNTĂRII? Pentru că aici mortul se află pentru cea din urmă oară în mijlocul parohiei sau a obștei creștine în care a trăit. El își ia acum rămas bun nu numai de la cei rămași în viață, ci și de la locașul sfânt unde a luat parte la sfintele slujbe, unde a fost botezat, cununat și împărtășit. Și după cum în biserică a primit îmbisericirea și botezul, adică începutul vieții sale în Hristos, se cuvine ca tot aici să i se facă și cea din urmă slujbă, aceea care binecuvintează sfârșitul vieții sale pământești și intrarea pe poarta veșniciei (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pag. 365).

2. SLUJBA ÎNMORMÂNTĂRII ESTE OARE

ACEEAȘI PENTRU TOȚI MORȚII? Nu! Biserica a întocmit patru rânduieli deosebite ale slujbei înmormântării: una pentru credincioșii laici sau mireni în vârstă; a doua pentru pruncii și copiii până la șapte ani; a treia pentru diaconii și preoții de mir și a patra pentru călugări și arhierei (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 365).

3. CE ÎNSEMNĂTATE ARE SLUJBA ÎNMORMÂNTĂRII? Prin această slujbă care se săvârșește pentru ultima dată, Sf. Biserică, prin gura Preoților și a cântăreților săi, ca o maică iubitoare de fii, mijlocește iertare pentru păcatele săvârșite în această viață și îndurare de la Dumnezeu, pentru fiul sau fiica sa duhovnicească, iar prin glasul duios al cântărilor sale, răposatul imploră pe cei vii, care au rămas în urmă, să nu-l dea uitării și să se străduiască, prin jertfa dragostei lor, să-i completeze lipsurile cu care el a plecat din această viață.

4. CARE ESTE PARTEA CEA MAI DE SEAMĂ DIN SLUJBA ÎNMORMÂNTĂRII CREDINCIOȘILOR? Partea cea mai de seamă din slujba înmormântării credincioșilor este molitva de dezlegare („Dumnezeul duhurilor și a tot trupul"), urmată de rugăciunea de iertare, rostite de Preot. În acestea, Preotul roagă pe Dumnezeu să dezlege sufletul celui răposat de orice blestem sau afurisenie, să-i ierte tot păcatul sufletesc și trupesc, ca sufletul lui să se odihnească împreună cu drepții, iar trupul să se dea înapoi firii, desfăcându-se în cele din care a fost alcătuit (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 366).

5. CE ÎNSEMNĂTATE AU CITIREA RUGĂCIUNILOR DE DEZLEGARE ȘI IERTARE? Prin citire de către Preot a rugăciunilor de dezlegare și iertare, se cere de la Dumnezeu ca să dezlege de orice blestem și afurisenie și să ierte sufletul răposatului care a murit spovedit și iertat cu cei împricinați, dar care din uitare și slăbiciune omenească a rămas cu păcate nedezlegate și neiertate, și ca nu cumva din această cauză să fie reținut de puterile cele cumplite ale întunericului, ce păzesc cu strășnicie calea sufletelor ce se înalță la cer.

6. CE ÎNSEAMNĂ SĂRUTAREA CEA MAI DE PE URMĂ PE CARE RUDELE, PRIETENII ȘI CUNOSCUȚII O DAU MORTULUI? Aceasta este pecetea dragostei și a unirii, ce leagă pe cei vii cu cei morți și totodată semnul iertării și al împăcării prin care ne luăm rămas bun de la cel ce pleacă dintre noi (Sim. Tes. „Desp. sfârșitul nostru", cap. 367-368). De aceea în timpul acesta se cântă frumoasele și înduioșătoarele podobii: „Veniți, fraților, să dăm mortului sărutarea cea mai de pe urmă..." și celelalte, în care Biserica ne zugrăvește din nou piericiunea și vremelnicia vieții pământești, ne amintește că toți vom muri și ne îndeamnă să ne rugăm cu toții pentru iertarea și odihna celui răposat (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 366).

7. PENTRU CE SE DĂ RĂPOSATULUI SĂRUTAREA CEA MAI DE PE URMĂ? Prin sărutarea cea mai de pe urmă ce o dăm trupului neînsuflețit, noi arătăm

că îl cinstim ca pe un locaș al Prea Sfântului Duh, în care se odihnește ca într-un chivot sfânt, Hristos Euharistic, cu care el s-a împărtășit cu puțin mai înainte de a pleca din această lume. Prezența celor vii lângă trupul celui adormit, ne arată unirea Bisericii Triumfătoare cu Biserica Luptătoare sub Hristos Dumnezeu-Omul. Toate acestea ne grăiesc tainic, dar puternic, cum că odată cu moartea noi nu ne despărțim unii de alții, și că avem să ne adunăm cu toții pe vecie, în casa Tatălui Ceresc (Ioan 14, 2, 3; 2 Cor. 5, 1-10; Apc. 4; 5; 19; 20, 4-6; 21).

8. CU CE SE ÎNCHEIE SLUJBA ÎMORMÂNTĂRII? După sărutare se zice ectenia morților și finalul. Preotul rostește aceste cuvinte: „Veșnica pomenire, vrednicule de fericire și pururea pomenite, fratele nostru", după care se cântă de trei ori: „Veșnica pomenire", ori: „Întru fericita adormire, veșnică odihnă dă, Doamne, adormitului robului Tău (N.) și îi fă lui veșnică pomenire", după care cântăreții cântă: „Veșnica pomenire" de trei ori.

9. CE ÎNSEAMNĂ „VEȘNICA POMENIRE", CARE SE CÂNTĂ MORTULUI LA SFÂRȘITUL SLUJBEI ÎNMORMÂNTĂRII, LA PUNEREA ÎN MORMÂNT ȘI LA PARASTASE? Prin aceasta ne rugăm lui Dumnezeu ca, pe de o parte, El să-și aducă pururea aminte de cel mort, iar pe de alta, noi cei vii să păstrăm o neîntreruptă aducere aminte de dânsul, să nu-l lăsăm în uitare, ci să-l pomenim totdeauna, rugându-ne pentru dânsul (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 366).

10. SE FACE VREO ABATERE DE LA RÂNDUIALA OBIȘNUITĂ A SLUJBEI ÎNMORMÂNTĂRII, ÎN VREUN TIMP AL ANULUI? - Da, și anume în Săptămâna luminată, adică între Duminica Învierii și Duminica Tomii. Iată ce ne învață despre aceasta cartea de slujbă: „Știut să fie că, de va răposa vreunul din creștini de Sfintele Paști sau în orice zi din Săptămâna luminată până la Duminica Tomii, nu cântăm slujba înmormântării știute, pentru mărirea și cinstirea sărbătorii învierii și pentru că acestea sunt zile de bucurie și de veselie, iară nu de jale și de plângere. Și toți câți murim întru nădejdea învierii și a vieții celei veșnice, întru Hristos înviem" (Moitfelnic).

De aceea, pentru ca bucuria învierii să nu fie întunecată sau umbrită de jalea și durerea pentru cei morți, din zilele obișnuite, preotul slujește în asemenea cazuri îmbrăcat în veșminte luminate (albe), iar Slujba înmormântării din aceste zile e alcătuită aproape numai din cântările învierii. Din Slujba obișnuită a înmormântării se păstrează numai ectenia pentru morți, condacul „cu Sfinții odihnește, Hristoase..." și rugăciunile de dezlegare și iertare („Dumnezeul duhurilor..." și celelalte) (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 367).

Coborârea în mormânt a răposatului și pecetluirea mormântului

1. CE SE FACE CU TRUPUL RĂPOSATULUI DUPĂ TERMINAREA PROHODIRII? După terminare slujbei de înmormântare din Biserică, sicriul cu trupul neînsuflețit este coborât pe năsălie și cu picioarele înainte este scos afară și convoiul funebru se îndreaptă spre cimitir, cântându-se cu glas duios cântarea: „Sfinte Dumnezeule...".

2. CE RUGĂCIUNI SE ROSTESC LA MORMÂNT? Când trupul neînsuflețit a fost adus aici, preotul face o slujba scurtă numită „panahidă", rostind: „Binecuvântat este Dumnezeul nostru... Cu duhurile drepților... Întru odihna Ta, Doamne... Mărire... Tu ești Dumnezeu, Care Te-ai pogorât în iad... Și acum... Una Curată și Preanevinovată Fecioară...". Apoi, zice ectenia pentru cei morți: „Miluiește-ne pe noi Dumnezeule, după mare mila Ta..." în care se cere ca Dumnezeu să odihnească sufletul celui adormit, în loc luminat, în loc cu verdeață, în loc de odihnă, de unde a fugit durerea, întristarea și suspinarea și să-i ierte toată greșeala ce a greșit cu cuvântul, cu lucrul, cu gândul, și așa mai departe. După toate acestea se face otpustul (încheierea), cerând de la Dumnezeu, ca sufletul răposatului mutat de la noi în corturile drepților să-l așeze, în sânurile lui Avraam să-l odihnească, cu drepții să-l numere iar pe noi să ne miluiască, ca un Bun și de oameni iubitor.

3. DUPĂ CE SE OFICIAZĂ ACEASTĂ SLUJBĂ MICĂ, CE SE FACE MAI APOI CU TRUPUL NEÎNSUFLEȚIT? După toate acestea trupul neînsuflețit este coborât în mormânt, iar Preotul luând puțină țărână cu lopata, aruncă crucis deasupra trupului, zicând: „Al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și toți cei ce locuiesc într-însa", prin aceasta reamintind tuturor de împlinirea cuvintelor lui Dumnezeu de la facerea lumii, că: „Pământ ești și în pământ te vei întoarce" (Fac. 3,19), contra datinilor păgâne care în loc de a-și înmormânta morții, îi ardeau.

După aceea, Preotul toarnă în mormânt, peste trupul neînsuflețit untdelemn din candelă, cenușă cu tămâie din cădelniță și vin, zis „paus". Apoi groparii așează capacul sicriului deasupra răposatului din sicriu, și se acoperă groapa cu pământ după datină, zicându-se troparele: „Cu duhurile drepților celor ce s-au săvârșit..." și se încheie cu otpustul: „Mărire lui Dumnezeu, Care așa a binevoit...".

4. CE ÎNSEMNĂTATE AU UNTDELEMNUL, CENUȘA ȘI VINUL TURNATE PESTE TRUPUL NEÎNSUFLEȚIT? Untdelemnul turnat peste răposat ne reamintește că el a terminat lupta cea bună și că a rămas în Arborele Iisus Hristos, că s-a nutrit din unt-

delemnul Darului Dumnezeiesc. Cenușa vărsată din cădelniță peste răposat arată că, adevărate sunt cuvintele Sfintei Scripturi: „Eu sunt țărână, pulbere și cenușă" (Fac. 18, 27). Vinul, zis „paus" (înrudire... cel înrudit...) este o icoană, un simbol al Sângelui Domnului nostru Iisus Hristos. Precum grâul, pâinea, (nesfințite) simbolizează Trupul Domnului nostru Iisus Hristos, așa și paosul simbolizează Sângele Domnului nostru Iisus Hristos.

5 CUM SE PECETLUIEȘTE GROAPA? După ce s-au făcut toate cele cuvenite și s-a pus capacul la sicriu bătându-se în cuie, mai înainte de a se acoperi cu pământ, preotul pecetluiește groapa, luând cu o lopată țărână din pereții ei, de la cap, de la picioare, din dreapta și din stânga, rostind solemn: „Se pecetluiește groapa robului lui Dumnezeu (N.) până la a doua venire: în numele Tatălui. Amin. Și a Fiului. Amin. Și a Duhului Sfânt. Amin. Acum și pururea și în vecii vecilor. Amin. După săvârșirea acestor rânduieli, groparii își iau darul dat de rudele răposatului și astupă cu pământ groapa. Toată lumea adunată face câte 12 metanii, zicând: „Dumnezeu să-l ierte" (Molitfelnic).

6. CE ÎNSEMNĂTATE ARE GUSTAREA DIN COLIVA DE GRÂU ȘI DIN VIN? După datina veche, noi la înmormântare ne împărtășim din colivă și din vin (paos), ca fii ai Bisericii și mlădițe ale aceleiași tulpini care este Hristos. Prin această gustare noi ade-

verim tainic legătura noastră ca neam creștinesc, ca semințe alease, răscumpărată de Domnul nostru Iisus Hristos, prin Sângele său vărsat pe Cruce. Cu gândul la credincioșia lor, la multele și marele minuni săvârșite de Mântuitorul prin Dumnezeiescul Său Trup și Sânge, s-a turnat și se toarnă paosul (vinul) la sfârșitul înmormântării pe piepturile binecredincioșilor trecuți la viața veșnică, în dorința de a fi toți, pentru totdeauna, Trupul lui Hristos și Biserica Lui Triumfătoare. De aceea, la binecuvântarea colivei de către Preot și anume când se cântă „Veșnica pomenire", rudele și prietenii mortului ridică tava (farfuria) cu colivă, legănând-o pe mâini, în semn de comuniune sau legătură cu răposatul.

7. CE SUNT MORMINTELE ȘI CIMITIRELE ȘI CE ROST AU ELE PENTRU NOI CREȘTINII? Mormintele și cimitirele sunt locuri de odihnă și liniște în care așezăm trupurile morților noștri, în așteptarea învierii și a judecății de apoi. Deși plecați dintre noi, morții rămân astfel mai departe lângă noi, prin osemintele lor. Mormintele lor păstrează vie în sufletele noastre amintirea celor ce dorm în ele și legătura nevăzută cu ei. Totodată ele țin treaz în noi gândul la moarte și ne îndeamnă să ne pregătim pentru ea. Privind mormintele - zice Sf. Ioan Gură de Aur -dacă sufletul dormitează, tresare îndată, iar de este treaz și vrednic, se face și mai vrednic. Vederea mormintelor îmboldește pe fiecare dintre noi să cugete, fără voia lui, asupra

sfârșitului nostru propriu, iar cine va lua în sine această încredințare, nu se va lăsa pe sine lesne în mrejele păcatului. Pentru aceasta un înțelept dădea sfatul ce zice: „În tot ce veți spune, cugetați la clipele cele de pe urmă și niciodată nu veți păcătui" („Tâlmăciri alese" Sf. Ioan Gura de Aur. p. 807) (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 370).

8. PENTRU CE SE PUNE CRUCE LA CĂPĂTÂIUL MORȚILOR? Pentru că Sfânta Cruce este semnul credinței celui adormit, semnul lui Hristos și al biruinței Lui împotriva morții. Crucea care străjuiește, deci, mormântul creștinului, arată că cel ce doarme sub scutul ei, a adormit întru Hristos și cu nădejdea că se va scula împreună cu El la învierea cea de obște.

9. PRIN CE SE ARATĂ GRIJA NOASTRĂ FAȚĂ DE CEI MORȚI? Prin înmormântarea lor după datina creștinească și prin săvârșirea rugăciunilor și slujbelor orânduite de Biserică pentru pomenirea lor. De aceea, trebuie să pomenim pururea pe morți și să ne rugăm pentru dânșii, atât în rugăciunile noastre personale de fiecare zi, cât și prin slujbele și rânduielile așezate de Biserică pentru aceasta, la soroacele cuvenite (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 371).

Pomenile și soroacele de pomenire ale răposaților

1. CE SUNT POMENILE SI CE ROST AU ELE? Pomenile sau praznicele morților, sunt mesele care se fac în cinstea și pomenirea morților. Ele sunt rămășite ale vechilor agape sau mese frățești, cu care era împreunată în vechime slujba înmormântării. Despre ele pomenesc vechile rânduieli bisericești, ca Așezămintele Sf. Apostoli (Cart. VIII, cap. 44), și alte scrieri vechi, creștine: „Noi îi poftim pe săraci și nevoiași la ospăț, pentru ca astfel serbarea noastră să devină pomenire pentru odihna sufletului celui adormit, iar pentru noi mireasmă bine plăcută lui Dumnezeu" („Tâlc. la cartea lui Iov", de Origcen).

Tot pomană se numește și orice faptă de milostenie făcută pentru pomenirea și folosul morților, ca de pildă hainele sau lucrurile care se dau săracilor și care sunt binecuvântate de Preot printr-o molitvă deosebită (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 369).

2. CARE SUNT SOROACELE SAU TERMENELE PENTRU POMENIREA MORȚILOR? Ziua a treia, a noua și a patruzecea după moarte; la trei, șase și nouă luni și la un an după moarte; apoi în fiecare an până la șapte ani după moarte.

3. DE CE SE FACE POMENIREA LA ACESTE

SOROACE? Se face la trei zile, în cinstea Sf. Treimi, întru care ne mântuim și în amintirea învierii celei de a treia zi a Domnului, Care, sculându-se din morți, s-a făcut pârgă sau începătură și chip al învierii celor adormiți; la nouă zile, pentru ca răposatul să se învrednicească de părtășia cu cele nouă cete îngerești și în amintirea orei a noua, în care Domnul, înainte de a muri pe Cruce, a făgăduit tâlharului Raiul, pe care ne rugăm să-l moștenească și morții noștri; la patruzeci de zile (șase săptămâni), în amintirea înălțării la cer a Domnului, care a avut loc la 40 de zile după înviere, pentru ca sufletul mortului să se înalțe și el la cer; la trei luni, la șase luni, la nouă luni și la un an, în cinstea și slava Sfintei Treimi, după pilda creștinilor din primele veacuri, care prăznuiau în fiecare an ziua morții mucenicilor și a sfinților, ca zi de naștere a lor pentru viața de dincolo" (Așez. Sf. Apost., Cart.VIII,cap. 42; Sf. Simeon al Tesalonicului „Despre sfârșitul nostru", cap. 372, pg. 250).

Termenul de 7 ani, când se face pentru cea din urmă oară datornica pomenire anuală a mortului, e număr sfânt (cele 7 zile ale facerii lumii) și se socotește că atunci trupul omului e cu totul desfăcut în țărână. De aceea în rânduiala mănăstirilor, atunci când se împlinesc șapte ani de la îngroparea călugărului, se face dezgroparea osemintelor și așezarea lor în raclă sau osuar, ori în gropnița de obște.

4. CUM SE NUMEȘTE SLUJBA CARE SE FACE LA ACESTE SOROACE, PENTRU POMENIREA MORȚILOR? În cărțile de slujbă se numește panihidă (panahidă), dar în popor poartă de obicei numirea de parastas, care în grecește înseamnă a se înfățișa înaintea cuiva, a mijloci, deci rugăciune de mijlocire pentru cei morți.

Parastasul nu e altceva decât o prescurtare a slujbei înmormântării. Partea de căpetenie o alcătuiesc rugăciunile de dezlegare și iertare, rostite de preot la sfârșitul slujbei, urmate, ca și la înmormântare, de „Veșnica pomenire". Se săvârșește în biserică, după Liturghie, iar când e cu putință, și la mormânt. La parastas se aduc întru pomenirea mortului, colivă, pâine, și vin, din care se toarnă jos peste mormântul mortului.

5. SE POT FACE PARASTASE ÎN TOT TIMPUL ANULUI? Nu se pot face parastase în următoarele zile și răstimpuri din cursul anului:

a) Duminicile de peste an, pentru că Duminica, amintind ziua învierii Domnului e zi de bucurie, iar nu de întristare;

b) În cele douăsprezece zile dintre Nașterea și Botezul Domnului. Chiar dacă în unele biserici se fac parastase Duminica, cel puțin în Duminicile Penticostarului, adică în cele dintre Paști și Rusalii, nu se cuvine nicidecum să se facă parastase, pentru a nu

se întuneca bucuria praznicului cel mare al Învierii:

c) De la lăsatul secului de carne până la Sâmbăta întâia din Postul Mare, Sâmbăta Sfântului Teodor;

d) Din Sâmbăta Floriilor până în Duminica Tomii;

e) La praznicile Împărătești sau Sărbătorile mari. În timpul Postului Mare, nu se fac parastase în zilele de rând (luni, marți, miercuri, joi și vineri), deoarece în aceste zile nu se face Liturghie obișnuită sau deplină (Can. 49 Laodiceea).

6. CE SUNT „SĂRINDARELE"? Cuvântul „Sărindar" provine din grecește și înseamnă pomenirea unui mort sau a unui pomelnic întreg de morți la 40 de Liturghii în șir, mai ales în primele 40 de zile de la moartea cuiva, precum ne îndeamnă să facem Simeon al Tesalonicului. Sărindarele se dau de obicei la sfințirea unei biserici, a unei fântâni, sau când vine preot nou în sat. Ele se numesc de obște, când pomenirea se face la 40 de Liturghii una după alta, și particulare, când pomenirea se face la 40 de Liturghii răzlețe. La sfârșitul celor 40 de Liturghii se face parastas și se pomenesc morții tuturor credincioșilor, care au dat pomelnice, ceea ce se numește dezlegare sau slobozirea sărindarelor.

În unele părți se mai obișnuiește a se face pomenirea neîntreruptă a morților, adică la toate Liturghiile de peste an. Lucrul acesta se face mai ales în mănăstirile unde Sfânta Liturghie se săvârșește neîntrerupt, în fiecare zi. Pomelnicul cu numele viilor și

morților de pomenit care se dă în acest caz, se numește pomelnic anual.

7. CÂND ȘI CUM POMENEȘTE BISERICA PE CEI MORȚI? În afară de pomenirile făcute de rudele și urmașii mortului, la soroacele arătate până acum, Biserica face și ea însăși pomenirea morților și se roagă pentru ei zilnic, mai în toate slujbele sale, ca de pildă la Litie și Mezonoptică, dar mai ales la Liturghie. Aici pomenirea se face de mai multe ori, dar îndeosebi la Proscomidie, la ieșirea cu cinstitele Daruri și după sfințirea Darurilor, în cursul rugăciunii de mijlocirea generală pentru vii și morți, când preotul pomenește în taină pe toți morții, cu cuvintele: „Pomenește, Doamne, pe toți cei adormiți întru nădejdea învierii vieții de veci și îi odihnește pe dânșii unde strălucește lumina feței Tale" (Vezi Liturghier). Nimic altceva nu este mai de folos pentru cei adormiți decât a aduce pentru dânșii Jertfa cea fără de sânge, sau a fi pomeniți în timpul săvârșirii ei. Lucrul acesta le pricinuiește multă ușurare și bucurie. De aceea, pe lângă parastasele cu Liturghie, pe care le facem anume pentru morți, e bine să aducem prescură și pomelnic cu numele morților, pentru a fi pomeniți de către Preot la fiecare Liturghie. Dar în afară de pomenirea zilnică a morților, Biserica are în cursul anului bisericesc și zile anume orânduite sau închinate pomenirii generale a tuturor morților din toate vremurile și din toate locurile.

8. CARE SUNT ACESTE ZILE ȘI CARE E TEMEIUL AȘEZĂRII LOR? Mai întâi Biserica pomenește pe morți în toate Sâmbetele de peste an. Sâmbăta e ziua din cursul săptămânii închinată amintirii tuturor sfinților și morților, pentru că cuvântul Sâmbătă (adică Sabat) înseamnă odihnă., ziua în care Dumnezeu s-a odihnit după zidirea lumii și în care, deci, cerem și noi odihnă morților, după ostenelile și alergarea din această viață (sinaxarul la Sâmbăta lăsatului sec de carne, în Triod), și pentru că Sâmbăta e ziua în care Mântuitorul a stat în mormânt cu trupul, iar cu sufletul s-a pogorât la iad, ca să libereze din el pe toți drepții cei din veac adormiți. Lucrul acesta ni-l amintesc și cântările (stihirile) de la slujba Vecerniei și Utreniei Sâmbetelor din Octoih, în care mărim pe sfinți și ne rugăm pentru morți.

De aceea, parastasele se fac de regulă Sâmbăta. Parastasele care se fac Duminica, mai ales în orașe, nu sunt potrivite cu bucuria învierii, pe care o prăznuim în această zi. Dar cu osebire face Biserica pomenirea de obște a tuturor morților în anumite Sâmbete din cursul anului, numite Sâmbetele morților, și anume:

a) Sâmbăta Rusaliilor (numită și Moșii de vară, adică ziua de pomenire a moșilor și strămoșilor noștri), pentru ca pogorârea Sfântului Duh, care se va serba a doua zi, să se facă și asupra celor morți, izbăvindu-i din stricăciune, și din pedeapsă. Se aduc atunci la biserică

și se împart la morminte mâncăruri, fructe, haine și vase (oale și strachini).

b) Sâmbăta lăsatului sec de carne (numită Moșii de iarnă), deoarece Duminica următoare fiind închinată pomenirii înfricoșatei Judecăți, facem rugăciune pentru morți, ca Dumnezeu să se îndure de ei la Judecata de apoi.

Se mai obișnuiește, de asemenea, a se face parastase mai cu osebire în Sâmbăta a doua, a treia și a patra din Postul cel Mare, pentru că în celelalte zile din acest timp al Postului nu se săvârșește Liturghie și deci nu se pot face nici parastase pentru morți; de asemenea, în Sâmbăta lui Lazăr, dinaintea Floriilor, când prăznuim amintirea învierii lui Lazăr de către Domnul, rugându-ne ca Domnul să învieze și pe răposații noștri, ia vremea cuvenită. De altfel e ultima dată când se mai pot face parastase până la Duminica Tomii.

9. ÎN CE ALT CHIP MAI PUTEM ARĂTA GRIJA FAȚĂ DE MORȚI ÎN AFARĂ DE POMENIREA LOR ÎN RUGĂCIUNI ȘI SLUJBE? Cinstirea morților se arată nu numai prin rugăciunile sau slujbele și milosteniile ce le facem pentru ei, ci și prin purtarea de grijă de mormintele lor. Se cade să ne aducem aminte de mormintele morților noștri, veghind întâi de toate ca de la căpătâiul lor să nu lipsească niciodată Sf. Cruce. Să le îngrijim și să le împodobim, îngrădindu-le, semănând pe ele sau împrejurul lor iarbă și flori. Să le

cercetăm cât mai des, iar în zilele de sărbătoare să aprindem la morminte candele și lumânări, sau vase cu tămâie, în cinstea morților, așa cum ne îndeamnă Sf. Părinți și învățători ai Bisericii, ca Sf. Atanasie cel Mare și Sf. Simeon al Tesalonicului. Numai așa vom avea dreptul să pretindem urmașilor noștri ca și ei să facă la fel cu mormintele noastre, după ce ne vom fi mutat de pe pământ (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 340-375).

Abateri și obiceiuri păgânești practicate la înmormântări!

1. ESTE BINE SĂ DESCHIDĂ SF. EVANGHELIE CEL BOLNAV, CÂND I SE CITEȘTE SF. MASLU, PENTRU A AFLA DACĂ MAI ARE DE TRĂIT SAU MOARE? Această practică este o superstiție și poate fi considerată ghicire cu lucruri sfinte. Când se oficiază Taina Sf. Maslu, înainte de a se pune Sf. Evanghelie peste capul bolnavului spre a citi rugăciunea: „împărate Sfinte...", se obișnuiește a da bolnavului să deschidă Sf. Evanghelie unde va voi. În vechime cărțile erau scrise și cu anumite litere roșii pe unele pagini. Dacă bolnavul deschidea cartea la o asemenea pagină cu caractere roșii, era semn bun pentru el; era însă semn rău dacă

o deschidea la o pagină scrisă numai cu litere negre. De când nu mai sunt în uz asemenea cărți, concluziile se trag din interpretarea textului unde este deschisă Sf. Evanghelie. Aceasta este indiscutabil o practică superstițioasă, o prezicere, pe care Preoții autoritari au reușit să o înlăture. Pe lângă faptul că deprimă moralul bolnavului, căruia îi prezice boala lungă, pătimire sau moarte, această superstiție amintește de o anumită sectă din timpurile primare, care căuta să afle voia lui Dumnezeu prin deschiderea și interpretarea unui anumit loc din Sf. Scriptură (V. V. vol. I, p. 684-685 d. aut.).

2. ESTE BINE SĂ SE ÎMPĂRTĂȘEASCĂ CREȘTINUL ÎN ULTIMILE CLIPE ALE VIEȚII? Și aceasta este o deprindere superstițioasă a majorității creștinilor care cer să fie împărtășiți numai în ultimile momente ale vieții. Ei pretextează că în timpul vieții nu se pot abține de la rele și împărtășirea cu Sf. Taine le-ar fi vătămătoare sau mai degrabă o ocolesc pentru a trăi în voia patimilor. Prin aceasta ei ignorează cuvintele categorice ale Mântuitorului: „Amin, amin grăiesc vouă, de nu veți mânca Trupul Fiului Omului, și de nu veți bea Sângele Lui, nu veți avea viață în voi" (Ioan 6, 53). Această amânare îi face pe mulți să moară neîmpărtășiți, pentru că nu mai au parte de ea (ibidem p. 684).

3. ESTE BINE SĂ SE CREADĂ CUM CĂ SFINTELE MIRIDE POT ARĂTA DACĂ CEL CE SE ÎMPARTĂȘEȘTE VA MAI TRĂI SAU VA MURI? Când

se dă Sfânta Împărtășanie bolnavilor, poporul cel înclinat spre superstiții crede că din felul cum cad Sfintele Miride la fundul linguriței, dacă trag spre vârf sau spre coadă, poate găsi un indiciu privitor la soarta bolnavului - dacă moare sau se scoală... Și aceasta este o credință greșită și absurdă (Ibidem p. 684).

4. CE ÎNSEMNĂTATE ARE BANUL PUS LA DEGETUL, SAU ÎN MÂNA MORTULUI? Are o însemnătate proastă, păcătoasă. Aceasta este o credință deșartă, o superstiție satanică. Apusenii obișnuiau a pune acest ban în gura mortului, pentru ca sufletul să aibă cu ce plăti pe luntrașul Ilarion, ca să-l treacă peste râul Steyx. Banii nu se pun la degetul mortului, nici la mâna lui, nici nu se aruncă în groapă, ci se dau la copiii săraci sau la bătrânii neputincioși. Acești bani dați astfel ca milostenie, ușurează sufletul răposatului, iar cei puși la deget, la mână, sau aruncați în groapă, îi cufundă în păcat pe cei ce îi dau astfel pentru mort și pe sufletul mortului.

5. E BINE A SE PUNE BANI ÎN CRUCEA DE CEARĂ DIN MÂNA MORTULUI? Nu-i bine. Această credință deșartă nu numai că nu folosește mortului, nici adunării, încă îi și păgubește, îi periclitează. Sfințenia cu nesfințenia nu au nici o părtășie (2 Cor. 6, 11-16).

6. SE POATE PRETINDE PREOȚILOR SĂ CITEASCĂ TAINA CUNUNIEI LÂNGĂ SICRIU, CÂND MOARTEA A DESPĂRȚIT PERECHEA ÎNAINTE DE CUNUNIE, SAU SĂ BOTEZE PRUNCII AVORTAȚI?

Această superstiție este de sorginte eretică, reamintindu-ne de faptul că marcioniții și cerintienii oficiau un botez simulat, introducând o persoană vie sub patul celui mort nebotezat și căruia îi puneau anumite întrebări, iar acela răspundea în numele mortului. Această erezie a fost combătută de Sfinții Părinți care au hotărât: „Nimenea să nu deie Euharistia trupurilor celor morți, că scris este: „Luați, mâncați..."; iar trupurile morților nu pot nici să ieie, nici să mănânce. Și ca nu cumva neștiința Prezbiterilor să facă să se boteze, cei ce acum au murit" (Cart. 25). În aceeași incidență cad și acei ce îndrăznesc să cunune pe cei răposați (V. V. vol. I, p. 682).

7. DE CE UNII CREȘTINI IGNORANȚI RUP O CUNUNĂ DEASUPRA CELUI MORT? Dacă moartea desparte soții curând după cununie, se rupe deasupra celui mort și pus în coșciug o cunună, fapt care semnifică desfacerea cununiei, pentru ca cel rămas în viață să poată intra în o nouă căsătorie. Și aceasta este o superstiție care contravine învățăturii Sf. Biserici (ibidem p. 682).

8. CE MĂSURI IAU CREȘTINII SUPERSTIȚIOȘI, PENTRU CA MORTUL SĂ NU SE FACĂ STRIGOI? Unii creștini întunecați la minte care cred că cei morți, în anumite situații, se pot transforma în strigoi, iau anumite măsuri de prevenire, străpungând cu o țăpușă inima mortului, sau păzind să nu treacă vreo pisică pe sub masa pe care este așezat mortul. Și aceasta este o credință păgânească și satanicească.

9. PENTRU CE UNII TRAG DE SICRIU LA SCOATEREA LUI DIN CASĂ, ȘI CE ÎNSEAMNĂ ACEASTA? În unele localități se obișnuiește ca, la scoaterea mortului din casă, un părinte sau o rudă apropiată să tragă de sicriu de trei ori, simulând că vrea să-l rețină. Cuvintele „noi ținem de tine, tu să nu ții de noi", rostite cu acest prilej, au o îndoită semnificație: celor rămași în urma mortului le pare rău de el, îl regretă și ar dori să-l împiedice să plece. Mortul însă este rugat să nu-i regrete și să nu caute să-i cheme după el, să-i crute, în cazul că s-ar face strigoi. Și acest obicei este păgânesc (V. V. vol. I, p. 683-684 d. aut.).

10. E BINE SĂ SE SPARGĂ OALĂ LA SCOATEREA MORTULUI DIN CASĂ? Nu este bine. Și acest obicei, al spargerii unei oale de lut în urma mortului, este o superstiție, care vrea să simbolizeze spargerea, nimicirea relelor, dintre care moartea este cel dintâi, dar care nimicire nu se poate realiza decât numai prin credință dreaptă și fapte bune, și nu prin spargerea unei oale (ibidem p. 68).

11. ESTE BINE SAU SUNT OBLIGATE RUDELE SĂ BOCEASCĂ DUPĂ RĂPOSAT CU DISPERARE, SAU SĂ PUNĂ BOCITOARE? Acestea sunt lucruri rele, și practici păgânești care contravin îndemnurilor stăruitoare ale Sf. Ap. Pavel care zice: „Fraților, despre cei ce au adormit, nu voim să fiți în neștiință, ca să nu vă întristați, ca ceilalți care nu au nădejde, pentru că de cre-

dem că Iisus a murit și a înviat, tot așa (credem) că Dumnezeu, pe cei adormiți întru Iisus, îi va aduce împreună cu El" (1 Tes. 4, 13-14). Bocetele și cântecele de jale, care la sate ating proporții scandaloase, nu sunt numai niște mijloace de exprimarea durerii, ci adevărate superstiții, fiindcă au convingerea că mortul le aude și poate să ducă celor trecuți în cealaltă lume adevărate mesaje din partea rudelor. Practica aceasta amintește de bocitoarele luate cu plată de păgâni, care obișnuiau să-și smulgă părul în semn de durere mare (ibidem p. 683).

12. E BINE A SE DA BANI MĂRUNȚI, NUCI, PRĂJITURI, LA COPII ÎN SFÂNTA BISERICĂ? Nu-i bine deloc, că se face gălăgie și neorânduială în biserică. Mântuitorul înfierează aspru pe cei ce fac neorânduială în Biserica Lui, zicând: „Luați acestea (neorânduieli) de aici și nu faceți Casa (Biserica) Tatălui Meu, casă de negustorie... peșteră tâlharilor" (Ioan 2. 16; Mt. 21, 13; Mc. 11, 17). Mai târziu Marele Ap. Pavel înfierează aspru marele neorânduieli din Biserică, zicând: „Au doară n-aveți casă să mâncați și să beți? Au defăimați Biserica lui Dumnezeu?" (1 Cor. 11, 22).

Sfintele Pravile și Sinoade arată că Biserica este locul unde omul se întâlnește cu Dumnezeu, iar cei ce fac neorânduieli și defaimă Biserica, cad sub afurisenie și sub anatemă (Apos.9; VI Ec. 66; Ant.2; Gangra 5; VI 74, 76).

În Sfânta Biserică trebuie, la orice slujbă, să domine pacea, liniștea, buna rânduială. Pomenile ce

dau oamenii pentru sufletul răposaților să le dea acasă, ori afară din Biserică.

13. ESTE OBLIGATORIE RUPEREA LEGĂTURII DE LA PICIOARELE MORTULUI? Nu este nici obligatorie și nici necesară. În timpul citirii rugăciunilor de iertare și dezlegare, mulți creștini intrând în panică, nu știu cum să desfacă mai repede legătura de la picioarele mortului, care a avut rolul de a-i ține vârfurile apropiate, după îmbrăcare și încălțare, până ce corpul s-a răcit și a rămas într-o poziție respectabilă și plăcută. De asemenea se desface în grabă și legătura de la mâini (dacă a fost cazul să se pună), care le-au ținut împreunate ca pentru rugăciune până s-au fixat așa. Acest obicei își are originea în păgânismul care credea că mortul își continuă viețuirea într-o regiune subpământeană, unde el nu ar putea merge având picioarele legate. Respectare acestor superstiții întorc pe cei ce le practică la păgânism, din care ele au izvorât, mai cu seamă când aceste legături sunt folosite pentru facerea de farmece pentru „legarea cununiilor" (ibidem p. 683).

14. ESTE PERMIS CA RĂPOSATUL SĂ FIE CONDUS PE ULTIMUL DRUM CU FANFARĂ SAU ORCHESTRĂ CARE INTONEAZĂ IMNE FUNEBRE? Dacă la două din cele trei momente esențiale ale existenței, și anume: la botez și la cununie, creștinii își permit să amestece ceremoniile religioase cu cele lumești și chiar păgânești, a face același lucru chiar și la cel de al treilea

moment, la moarte, când conducem sau suntem conduși pe ultimul drum, nu-și găsește nici o justificare sau iertare. Dacă nici acum nu suntem dispuși să renunțăm la pompă și fast de care am însetat o viață întreagă, ce speranță de iertare putem avea pentru păcatele neispășite în viața aceasta? Dacă la învierea fiicei lui Iair, Mântuitorul „a scos mai întâi afară pe cei ce plângeau, făceau tulburare, sau cântau din flaut", și pe cei care își râdeau de El, și după aceea a săvârșit minunea învierii copilei (Mt. 9, 23-24; Mc. 5, 38-40; Lc. 8, 53-54), tot la fel și noi, pentru a avea speranță și a ruga pe Dumnezeu ca răposatul nostru să treacă „din moarte la viață și de pe pământ la cer" (Ioan 5, 24), deci să aibă parte de învierea cea veșnică, trebuie să renunțăm la zgomot, tulburare și pompă, măcar la acest din urmă moment, când conducem pe răposatul nostru pe ultimul drum (n.r.).

15. ESTE BINE SĂ SE PUNĂ ÎN BUZUNARUL MORTULUI: PIEPTEN, AC, AȚĂ, BANI ȘI ALTE OBIECTE? Și aceasta este o superstiție și o credință rătăcită care își are originea tot din păgânism. După despărțirea sa de trup, sufletul care este duh, are o petrecere spirituală, nemaiavând nevoie de hrană, îmbrăcăminte, aer, apă și de toate cele necesare în viața cea pământească. Respectarea acestor credințe deșarte, arată cât de necunoscători ai adevărului și întunecați la minte sunt asemenea creștini care fac lucrul acesta! (n. r.).

16. CE ÎNSEMNĂTATE ARE TRECEREA COCOȘULUI ȘI GĂINII PESTE GROAPĂ? Obiceiul de a se da de pomană cocoș cu găină peste groapă (în unele părți oamenilor care o sapă), este moștenire păgână, socotindu-se că prin cântatul cocoșului, care vestește orele timpului, se izgonesc duhurile rele (V. V. vol. I p. 684).

17. ESTE BINE A SE ARUNCA BANI PE MORT ÎNAINTE DE A SE PUNE CAPACUL? Nu este bine. Și aceasta este o superstiție izvorâtă din greșita concepție despre judecata particulară, cum că răposatul își răscumpără trecerea prin cele 24 de vămi ale văzduhului, care sunt tribunale de judecarea faptelor (ibidem p. 683).

18. CE ÎNSEMNĂTATE ARE ARUNCAREA UNUI BULGĂR DE PĂMÂNT PESTE COȘCIUG? Această aruncare însoțită de rostirea cuvintelor „să-i fie țărâna ușoară", este o moștenire de la strămoșii romani care aveau credința fermă în subviețuirea răposaților. Această convingere a lor o scriau pe monumentele funerare prin inițialele S. T. T. L. (Ibidem p. 684).

19. ESTE BINE SĂ ÎNGROPĂM PE RĂPOSAȚI ÎN CAVOU? După ce primii oameni au călcat porunca ascultării, Dumnezeu a rostit sentința morții asupra lui Adam rostind: „...În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce" (Fac. 3, 19). Dacă vom respecta hotărârea lui Dumnezeu după literă, ar trebui să îngropăm pe răposați numai în pământ. Dar cei ce

vor și au posibilitate a-și face cavou, vor invoca motivul economiei de spațiu și mai mult decât atât, vor argumenta căci chiar Mântuitorul a fost îngropat în mormânt nou săpat în piatră, și așa este. Dar nu trebuie să uităm că subsolul acelor locuri era numai piatră, și mai mult decât atât, că Mântuitorul era atât de sărac, încât a fost înmormântat într-un mormânt dăruit de cineva. Și noi, dacă am fi atât de săraci, încât să nu avem un loc de îngropare, și murind am fi îngropați de cineva în cavoul lui luxos, noi nu ne-am vătăma cu nimic din cauza aceasta. În definitiv și cavoul aparține tot pământului. Întrebarea pe care trebuie să și-o pună cei ce au și posibilitatea și dorința de a face din locul lor de veci o adevărată capodoperă, care să înghită în sine zeci și sute de morminte ale celor ce nu au unde să-și odihnească oasele, cum vor putea privi în ochi pe Fiul Omului, Care, Dumnezeu fiind, atât de sărac s-a făcut pentru noi, încât „n-a avut unde să-și plece capul", iar când a murit a fost îngropat într-un mormânt dăruit? (n. r.)

20. CE TREBUIE SĂ CREDEM DESPRE CEI CE ÎȘI DAU TRUPURILE SĂ FIE ARSE LA CREMATORIU? Arderea trupului înseamnă nimicirea lui. De aceea, își ard trupurile după moarte numai cei ce își închipuiesc că totul se sfârșește cu moartea și că după moarte nu mai e nimic. Dar noi, creștinii, credem cu tărie în veșnicia sau nemurirea sufletului și în învierea trupurilor, adică în realcătuirea lor din elementele din care au fost compuse și în reunirea lor cu sufletul, pentru a fi judecate și răsplătite împreună cu sufletele cu care au și viețuit pe

pământ (Dionisie Pseudo-Areopagitul, „Despre ierarhia bisericească", VII, I, p. 139-140). Pentru noi, trupul omului este templul lui Dumnezeu, întru care locuiește Sf. Duh, precum zice Sf. Apostol Pavel (I Cor. 3, 16-17; 6, 19), este locaș al sufletului și înfrățit cu acesta, atât la răsplată cât și la pedeapsă (Dionisie Pseudo Areopagitul. „Despre ierarhia bisericească", VII, 3, p. 149-150). De aceea se cuvine să fie cinstit și îngrijit și după despărțirea lui de suflet, iar nu ars ca un lucru netrebnic. Sfintele Moaște, adică rămășițele trupești ale Sfinților, păstrate uneori în chip minunat, sunt o dovadă vie a cinstirii pe care noi o dăm trupurilor și darurilor minunate, pe care harul lui Dumnezeu le toarnă în trupurile celor ce I-au bine plăcut. Noi îngropăm pe morți în pământ, pentru că Dumnezeu însuși a zis lui Adam: „...că pământ ești și în pământ te vei întoarce" (Fac. 3,19). Așa ne învață Sf. Scriptură și în alte locuri, de pildă: „Tot pământul în pământ va merge, de unde s-a și zidit" (Iov 34,15). Iar ca pildă vie avem pe Mântuitorul însuși, Care a fost îngropat și a stat în sânul pământului trei zile, „făcându-se începătură învierii celor adormiți" (1 Cor. 15, 20). (Înv. Cred. Ort. a. 1952, pg. 369).

21. ESTE BINE SĂ SE CITEASCĂ ÎN CIMITIR EXORCISME PENTRU CEI EPILEPTICI? Acest obicei de a cere Preotului să citească Molitfele Sf. Vasile cel Mare în cimitir, pentru cei bolnavi de epilepsie este o superstiție, bazată pe credința că cei ce suferă de această boală sunt bântuiți de duhurile rele, care în cimitir pot fi mai ușor alungate, fiind ispitite să intre

în trupurile celor ce se fac strigoi. Poporul mai pune această practică în legătură și cu cele expuse de Sf. Ev. Luca (8, 27), despre demonizatul din Gadara, care locuia prin morminte (V. V. vol. I p. 684, d. aut.).

22. SE POATE FACE POMANĂ CU MÂNCARE DE DULCE ÎN ZILE DE POST? Acest lucru este condamnabil, lipsind pe cei răposați de folosul cuvenit, iar pe cei vii îi încarcă de păcate pentru încălcarea postului și pentru neîmplinirea datoriei ce o are față de răposații săi, pe care mai mult îi cufundă, decât să-i ridice (n. r.).

23. CEI CE SE SINUCID, POT FI ÎNGROPAȚI CU SLUJBĂ OFICIATĂ DE PREOT? Sinucigașii de bună voie nu pot beneficia de slujba înmormântării oficiată de preot, nu pot fi înmormântați în cimitir, și nici nu se pot face vreodată pomeni sau parastase în în amintirea lor. „Cel ce s-a sinucis fiind bolnav sau ieșit din minți poate fi slujit" (Nic. Sachelarie, Prav. Bis. a.1996 cap. 217, pgf. 1851; Sf. Timotei can. 14).

24. CARE POMENI NU SUNT PRIMITE ÎNAINTEA LUI DUMNEZEU? Pomenile și milosteniile pentru cei răposați, făcute de către cei ce trăiesc în concubinaj, nu sunt primite până ce aceștia nu se vor cununa. Nu sunt primite pomenile făcute pentru cei pe care i-a prins moartea dezertați de la credința ortodoxă, căci această dezertare se socotește sinucidere spirituală. De-asemenea, nu sunt primite pomenile făcute cu bani proveniți din furturi și nedreptăți, și nici

milosteniile făcute rudelor, celor bogați, și tuturor celor de la care se primește răsplată (n. r).

25. SE POATE DUCE UN COCOȘ ALB LA SF. ALTAR CA JERTFĂ PENTRU CEI CE MOR NEÎMPĂRTĂȘIȚI? Prin această abatere se săvârșesc două păcate mari: suplinirea Sf. Împărtășanii printr-un dar atât de nepotrivit și condamnabil, și profanarea Sfintei Biserici prin introducerea de păsări în Sfântul Altar, abatere condamnată de Sinodul VI ec. can. 88, prin caterisirea Clericului care le primește și prin afurisirea mireanului care le aduce. Pe lângă păcatul celui care a murit nespovedit și neîmpărtășit, cel care aduce păsări la Altar provoacă și hazul credincioșilor cauzat de cântatul cocoșilor în biserică (n. r.).

26. POT SĂ SE FOLOSEASCĂ CEI CE AU MURIT NEÎMPĂRTĂȘIȚI, DACĂ SE ÎMPART PENTRU EI LUMÂNĂRI APRINSE CELOR CE SE ÎMPĂRTĂȘESC? Aceasta este o superstiție pentru că se crede într-un lucru fără logică și fără temei. Este și o minciună pentru că cei ce fac aceasta se mint pe ei înșiși, dând un exemplu rău celor din jur, îndeosebi copiilor nevinovați și neștiutori, care privindu-i le urmează și le moștenesc obiceiul (n. r.).

27. CU CE FOLOSIM PE CEI RĂPOSAȚI TRECÂND ÎN POMELNIC „MORT NESPOVEDIT, NEÎMPĂRTĂȘIT ȘI FĂRĂ LUMÂNARE?" Această mărturisire publică nu poate folosi cu nimic pe cel ce

a murit în stare de nepregătire. Întru cât acest lucru poate avea urmări negative în rândul celor vii. el poate fi socotit ca și o superstiție, amăgindu-ne că dacă din neglijență ne-ar surprinde moartea într-o asemenea stare, rămâne și pentru noi șansa de a fi trecuți de urmașii noștri în pomenic cu numirea: „mort nespovedit, neîmpărtășit și fără lumânare" (n. r).

28. ESTE POTRIVIT A SE FOLOSI EXPRESIA „TRECUT ÎN NEFIINȚĂ" ATUNCI CÂND NE REFERIM LA CEL RĂPOSAT? Pentru cei ce din neștiință folosesc această expresie, când anunță în ziare sau la radio decesul cuiva, vom aduce câteva argumente care să facă lumină în această situație. Cuvântul „neființă" este echivalent cu cuvântul „inexistență" sau „neant", adică dispariție, dizolvare. Deci prin această formulare „trecut în neființă", se lasă a se înțelege că cel plecat dintre noi a încetat de a mai exista cu desăvârșire, iar cel ce o folosește ar fi un ateu, care neagă viața de după moarte și învierea morților. De aceea este bine ca acei ce sunt nevoiți să facă anunțul unui deces, să nu o facă aceasta fără băgare de seamă, lăsând să se creadă că el este un ateu, sau că anunță moartea unui ateu. În nenumărate rânduri Mântuitorul nostru Iisus Hristos a mărturisit, atât prin cuvânt, cât și prin faptele Sale, că noi vom supraviețui după moarte. Astfel, după ce Lazăr a murit, sora lui, Marta, a zis către Mântuitorul: „Doamne, dacă ai fi fost aici, fratele meu n-ar fi murit...". Iisus i-a zis: „Frate-

le tău va învia". Marta i-a zis: Știu că va învia la înviere, în ziua cea de apoi". Și Iisus i-a zis: „Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi. Și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri în veac" (Ioan 11, 21-26). După aceea a urmat învierea lui Lazăr cel mort de patru zile. Dar cea mai mare garanție a existenței noastre veșnice este Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. În concluzie, expresia „trecut în neființă", nu este de origine creștină. Ba mai mult, ea nu poate fi considerată nici de origine păgână, pentru că și păgânii credeau și cred în existența unei vieți nemuritoare (n. r.).

Cu ce se folosesc răposații care, bogați fiind, dar încărcați de fărădelegi, au parte de înmormântări pompoase și slujbe strălucite?

Pentru a găsi răspuns la această grea și ultimă întrebare, vom aduce la mijloc un pasaj cutremurător din viața Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos.

„În altă vreme, umblând Sfântul Andrei prin cetate a văzut de departe un mort care era dus la groapă și omul acela era foarte bogat și mulțime de popor mergea după dânsul, cu multe lumânări și cu tămâie, iar clericii cântau pe lângă el obișnuitele cân-

tări ale îngropării și plângere multă se auzea de la ai săi. Iar Sfântul vedea, ca înainte văzătorii, ce se petrecea la mortul acela și a stat privind și, deodată, a început a nu se mai simți pe sine mult timp. Și iată, a văzut o mulțime de arapi mergând înaintea lumânărilor și strigau: „Amar lui, amar lui". Și țineau niște saci în mâini și turnau cenușă pe oamenii care mergeau împrejurul mortului. Iar alții de bucurie și de veselie jucau și râdeau fără de rușine, ca niște nerușinate desfrânate, alții urlau ca și câinii, iar alții guițau ca porcii, căci al lor era mortul acela. Alții mergeau în jurul lui și îl stropeau pe mort cu apă rău mirositoare, iar alții prin văzduh zburau împrejurul mortului și miros urât ieșea din trupul acelui păcătos. Iar alții din urmă mergeau plesnind cu mâinile și cu picioarele și zgomot mare făceau, batjocorind pe cei ce cântau și așa grăiau între dânșii: „Să nu vă dea vouă Dumnezeu, nici unuia, ca să vedeți lumina, ticăloșilor creștini, căci cântați unui câine: «Cu sfinții odihnește sufletul lui» și încă robul lui Dumnezeu îl numiți pe acesta, care este vinovat de toată răutatea".

Privind Sfântul, iarăși, a văzut pe unul din mai marii diavolilor, având ochii învăpăiați, care ținea în mâinile sale pucioasă și smoală și mergea la mormântul nenorocitului aceluia ca să-i ardă trupul. Săvârșindu-se îngropăciunea, a văzut Sf. Andrei că mergea îngerul în chipul unui tânăr frumos cuprins de mâhnire și plângând cu mare jale. Și era aproape de Sfântul

Andrei și, socotind Andrei că acesta era un tânăr din cei de aproape ai omului mort și pentru aceasta plânge, s-a apropiat de acel tânăr care plângea și i-a zis lui: „Juru-te pe tine, pe Dumnezeul cerului și al pământului, că îmi spui și mie care este pricina plângerii tale, căci nu am văzut niciodată pe nimeni plângând așa după un mort cum plângi tu". Și i-a răspuns îngerul: „Pricina plângerii mele este aceasta: eu am fost păzitorul mortului pe care l-ai văzut ducându-l la mormânt și pe el l-a luat diavolul la sine și aceasta este pricina plângerii și mâhnirii mele". Și Sfântul Andrei a zis către dânsul: „Acum am înțeles cine ești tu; rogu-mă dar ție, sfinte îngere, spune-mi care au fost păcatele lui pentru care l-au luat diavolii din mâinile tale?" A răspuns îngerul: „De vreme ce vrei să știi aceasta, Andrei, alesule al lui Dumnezeu, nu voi tăcea, ci îți voi spune ție, pentru că văd frumusețea sufletului tău cel sfânt strălucind ca aurul cel curat și văzându-te pe tine, m-am mângâiat pentru necazul meu.

Acest om era un bărbat cinstit de împărat, însă era foarte păcătos și foarte cumplit în viața sa și după toate mai era și desfrânat, înșelător, nemilostiv, iubitor de argint, mincinos, urâtor de oameni, pe care îi vorbea de rău și le lua camătă și călcător de jurământ. Pe săracile slugile sale le chinuia cu foame și cu bătaie și îi lăsa fără îmbrăcăminte și fără încălțăminte în zilele friguroase de iarnă și pe mulți a ucis și i-a îngropat sub pardoseala grajdului de cai. Si astfel era pornit spre necurată

aprindere și îl ura pe Dumnezeu, încât a atras în cursă cam la trei sute de suflete în acele urâte și groaznice păcate de desfrânare. Și a venit asupra lui secerișul și l-a aflat pe dânsul moartea nepocăit și, negrăite păcate având, îi luară diavolii sufletul, iar necuratul lui trup însuți ai văzut cu ce fel de batjocură era petrecut de duhurile necuraților. Pentru aceasta, o, sfinte suflete, eu mă întristez și de durere mare mă cuprind plângând, că cel păzit de mine este acum de râsul demonilor".

Acestea grăindu-le îngerul lui Dumnezeu, a zis sfântul către dânsul: „Rogu-mă ție, prietene, să încetezi de a mai plânge, de vreme ce el a lucrat cele necurate și la sfârșit fără de pocăință a venit. Deci, să se sature de lucrurile sale. Iar tu, cel în chipul văpăii, plin de mari bunătăți, slujitor al Domnului Savaot Atotțiitorul, vei fi întru bunătățile Dumnezeului tău, de acum până în veci". Cu aceste vorbe s-a dus îngerul de la Sfântul Andrei, făcându-se nevăzut. Iar cei ce mergeau pe ulița pe care Sfântul Andrei vorbea cu îngerul, văzându-l pe el stând și vorbind singur, iar pe înger nevăzându-l, nefiind vrednici de aceasta, ziceau între ei: „îl vedeți pe nebunul acesta, cum aiurează și cum vorbește în vânt, nepriceputul?!" Și îl împungeau pe el și îl goneau, zicându-i: „Ce-ți este ție, nebunule, nevrednic fiind a vorbi cu oamenii, oare grăiești cu vântul?" Iar sfântul tăcând și mergând la un loc ascuns, își aducea aminte de nenorocitul acela, pe care l-a văzut ducându-l la mormânt și plângea cu amar pierzarea lui" (V. Sf. 2 oct).

CUPRINS

Păcatul şi Moartea 3
Pregătirea pentru întâmpinarea morţii 6
Cum pregătim pe răposat pentru înmormântare? 16
Privegherea lângă trupul răposatului! 31
Drumul răposatului de acasă până la Sfânta Biserică 33
Slujba înmormântării sau prohodirea 41
Coborârea în mormânt a răposatului şi pecetluirea mormântului 46
Pomenile şi soroacele de pomenire ale răposaţilor 51
Abateri şi obiceiuri păgâneşti practicate la înmormântări! 58
Cu ce se folosesc răposaţii care, bogaţi fiind, dar încărcaţi de fărădelegi, au parte de înmormântări pompoase şi slujbe strălucite? 72